

Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Katedra žurnalistiky

**Počáteční zobrazení měnové reformy v roce 1953 ve vy-
braném denním tisku**

Depiction of Monetary Reform of the Year 1953 in Selected Press

Bakalářská diplomová práce

Martin GAMBA

Vedoucí práce: PhDr. Petr ORSÁG PhD.

Olomouc 2014

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou diplomovou práci zpracoval samostatně a uvedl v ní všechnu literaturu a ostatní zdroje, které jsem použil. Práci tvoří 78 083 znaků.

V Olomouci dne 12. dubna 2014

Na tomto místě bych rád poděkoval svému vedoucímu bakalářské práce PhDr. Petru Orságovi PhD. za pomoc, kterou mi poskytoval při tvorbě práce.

Anotace

Jméno, Příjmení: Martin Gamba

Název diplomové práce: Počáteční zobrazení měnové reformy v roce 1953 ve vybraném denním tisku

Univerzita: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra žurnalistiky

Vedoucí práce: PhDr. Petr Orság PhD.

Rok obhajoby: 2014

Počet znaků: 78 083 znaků

Počet příloh:

Počet titulů použitých zdrojů: 28

Klíčová slova: 1953, měnová reforma, hospodářské dějiny, dějiny žurnalistiky, Rudé právo, Svobodné slovo.

Charakteristika práce

Diplomová práce obsahuje popis mediální reflexe měnové reformy roku 1953 ve vybraném denním tisku, konkrétně v Rudém právu přímo vedeném KSČ a v Svobodném slovu de iure vedeném ČSS. Jádrem práce se dělí na teoretickou a praktickou část. Teoretickou část tvoří historický, ekonomický a žurnalistický kontext vycházející ze sekundární odborné literatury. Praktická část je tvořena analýzou periodik a zasazením zjištěných poznatků do kontextu uvedeného v teoretické části.

Annotation

Name, Surname: Martin Gamba

Title: Depiction of Monetary Reform of the Year 1953 in Selected Press

University: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra žurnalistiky

Supervisor: PhDr. Petr Orság PhD.

Year: 2014

Number of Characters: 78 083 characters

Number of Supplements:

Number of Literature Titles: 28

Tags: 1953, monetary reform, economic history, journalistic history, Rudé právo, Svobodné slovo

Characteristic:

Thesis contains description of medial reflection of monetary reform from 1953 in selected daily press, particularly Rudé právo led by KSČ and Svobodné slovo directed by ČSS. The main body of thesis can be divided to theoretical and practical part. Theoretical part contains historical, economic and journalistic context assembled of informations from secondary literature. Practical part contains analysis of medial production and merging analysed informations with context from theoretical part.

Úvod.....	4
1 Teoretická část	5
1.1 Metoda.....	5
1.2 Zásahy do obsahu tisku	6
1.2.1 Vliv na hospodářskou a organizační stránku tištěných médií.....	7
1.2.2 Vliv na konkrétní obsahovou stránku médií – ideologická linie a preventivní cenzura	8
1.2.3 Vliv na personální stránku médií	10
1.3 Historickoeconomický kontext	12
1.3.1 Měnová reforma 1945	12
1.3.2 Přídělový systém	13
1.3.3 Měnová reforma 1953	15
1.3.3.1 Příprava a konečný charakter reformy	15
1.3.3.2 Přijetí a důsledky reformy	18
2 Praktická část	20
2.1 Rudé právo	21
2.1.1 Neděle 31.5	21
2.1.2 Pondělí 1.6.	22
2.1.3 Úterý 2.6.....	23
2.1.4 Středa 3.6.	24
2.1.5 Čtvrtek 4. 6.....	25
2.1.6 Pátek 5. 6.....	25
2.1.7 Sobota 6. 6.....	26
2.2 Svobodné slovo	27
2.2.1 Neděle 31.5.	27
2.2.2 Úterý 2. 6.....	28
2.2.3 Středa 3. 6.	29
2.2.4 Čtvrtek 4. 6.....	29
2.2.5 Pátek 5. 6.....	30
2.2.6 Sobota 6. 6.....	31
2.3 Rozbor četnosti akcentovaných aspektů.....	31
Závěr	34
Seznam zkratk	35
Seznam použité literatury a pramenů.....	36
Bibliografie analyzovaných článků.....	38
Seznam příloh	47
Přílohy.....	48

Úvod

Cílem práce je zobrazení postupu totalitní moci při mediálním zobrazování nepopulárního opatření, jakým byla měnová reforma roku 1953 v Československu, a to pomocí analýzy a srovnání obsahů dvou nejprodávanějších tištěných médií, Rudého Práva jakožto deníku podléhajícího přímému vedení ÚV KSČ a Svobodného slova Československé strany socialistické, soupeřnici komunistů v Národní Frontě.

Obsah deníků bude analyzován Hrochovou historickosrovnávací metodou aplikovanou na obsah vybraných periodik vyšlých od 31.5. do 6.6. roku 1953. Analyzovanou událost jsme zvolili proto, že u tak závažného opatření, jakým byla měnová reforma a zrušení přidělového hospodářství, lze předpokládat zvýšený zájem vládnoucí moci o jednoznačnou a režimu poplatnou mediální interpretaci. Tím ilustrujeme faktickou moc komunistů schopných unifikovat vyznění události dokonce i bez existence oficiálního orgánu zajišťujícího preventivní cenzuru, jakým byla na konci roku 1953 vzniknuvší Hlavní správa tiskového dohledu.

Práce proto kromě samotné komparace mediálních produktů obsahuje také stručný přehled mediální legislativy a popis mocenských pák ovlivňujících mediální praxi. Taktéž je zmíněn historickoekonomický kontext, který nám umožňuje srovnat realitu konstruovanou tiskovinami s výkladem skutečnosti nacházejícím se v současné odborné literatuře, a tím v případě markantních odchylek poukázat na zjevné intence režimu a jeho podporovatelů mocensky prosadit určitou interpretaci události bez ohledu na reálnou situaci.

Kromě odborných publikací využijeme v teoretické části také jednu publikaci popularizační, a to knihu Zdeňka Jiráska a Jaroslava Šůly s názvem Velká peněžní loupež v Československu 1953. Navzdory popularizačním tendencím, zjevné antikomunistické stranickosti a bohužel i dezinterpretacím některých ekonomických jevů je kniha ve své historické faktičnosti přínosem, což potvrzuje její častá citace v dalších dílech zabývajících se budovatelským obdobím.

1 Teoretická část

1.1 Metoda

Mediální produkty budou porovnávány pomocí historickosrovnávací metody vymezené Miloslavem Hrochem. Ten před samotnou komparací vyžaduje splnění čtyř níže uvedených podmínek.¹

Za prvé považuje za nutné přesně vymežit objekt komparace. V našem případě půjde o relevantní mediální sdělení otištěná v Rudém Právu a Svobodném slovu v prvním týdnu provedení reformy, tedy ve dnech od 31.5. do 6.6. Relevantním mediálním sdělením myslíme sdělení reflektující měnovou reformu nebo politikou a ekonomickou situaci ovlivněnou hospodářskou reformou.

V následujícím textu si dovoluujeme tato mediální sdělení nazývat profesionalismem články.

Za druhé je podle Hrocha potřeba definovat cíl samotné komparace. Konkrétně v této práci bude cílem komparace určení shod a rozdílů v obsahu článků a zasazení těchto odlišností a shod do historického kontextu. Následně budou vysvětleny vzájemné souvislosti obsahu článků a jejich příčinné vztahy.

Třetím krokem je určení hlavních kritérií, podle kterých budeme v práci porovnávat články vybraných periodik. Všimát si budeme převážně hodnocení reformy jako takové, jaké kladné a záporné znaky reformy tisk akcentoval a jakým způsobem prezentoval její budoucí dopady. Dalším zjišťovaným kritériem bude stupeň politické angažovanosti komunikátu, tedy zda článek mimo informační funkce plní také funkci persvazivní a pokud ano, jakým způsobem se o přesvědčení příjemce pokouší.

Informační funkcí myslíme tu funkci komunikátu, jejímž účelem je vyrovnat informační obsah vědomí mezi původcem a příjemcem, zatímco persvazivní funkcí komunikátu je myšleno působení na příjemce s cílem změnit jeho postoje, názory apod.²

Čtvrtým krokem historickosrovnávací metody je určení vztahu komparace k časové ose. V našem případě synchronně porovnáme mediální produkci dvou periodik vycházejících v období pouze jednoho týdne a tedy očekáváme poměrně velkou stabilitu zkoumaného jevu.

Takto porovnaný materiál nám kromě specifik jednotlivých deníků určí nejobvyklejší formy prezentace reformy v loajálním masově distribuovaném tisku, kterýžto obraz nakonec porovnáme s obrazem reformy, jak jej prezentuje současná demokratickoliberální odborná literatura historického i ekonomického zaměření. Vzhledem k vlivu vládních orgánů, o kterém pojednáme v následující části textu, na reflexi důležitých událostí, budeme moci ze shodných znaků článků odporujících dnešnímu historickoekonomickému výkladu určit body, které byly pravděpodobně zařazeny do textu pod vnějším mocenským tlakem.

¹HROCH, M. *Úvod do studia dějepisu*. Praha: SPN, 1985. s. 234–238.

²JÍLEK, V. *Žurnalistické texty jako výsledek působení jazykových a mimojazykových vlivů*. Olomouc: UPOL, 2009. s. 21.

1.2 Zásahy do obsahu tisku

V této části popisujeme vliv komunistické moci na tištěná média. K tématu přistupujeme diachronně popisem poválečné geneze mocenského mechanismu až k vytvoření podmínek působících na média v období sledovaném v praktické části.

Tento způsob volíme kvůli absenci přesně vymezených nástrojů upravujících působení komunistického režimu na média. Redakce tak musely počítat pouze s neformálními precedenty ilustrujícími moc komunistické strany v mediální oblasti. Tyto precedenty se pokusíme shrnout a tím objasnit vysokou míru poplatnosti obsahu periodik režimu. Nakonec považujeme za nutné zmínit se o tom, že veškeré příklady ilustrující vztah médií a mocenského centra budou zohledňovat situaci týkající se pouze území dnešní České republiky, bez přihlídnutí k specifické situaci ve slovenské části tehdejší republiky, jejíž vylíčení by nebylo pro tuto práci přínosem.

V práci rozdělujeme vliv státní moci na tvorbu komunikátů do tří odvětví. Do první oblasti zařazujeme zásahy do hospodářsko-organizační struktury médií, které ovlivňovaly institucionální rámec médií a determinovaly jejich základní redakční linii. Druhou popisovanou oblastí je vliv vlády a stranického aparátu na konkrétní obsahovou stránku médií. Poslední sledovanou sférou ovlivňovanou komunistickou mocí je personální obsazení redakcí, které nepřímou určovalo vztah média k režimu.³

Zásahy do hospodářsko-organizační struktury zařazujeme pro jejich regulační funkci nabídky mediálních produktů. Tyto administrativní zásahy, přestože se na první pohled zdály být apolitickými, měly jasné politické dopady a jsou spjaty s činností ministerstva informací řízeného již od roku 1945 komunistou Václavem Kopeckým. Proto lze hovořit o vlivu komunistů na tuto oblast mediální produkce již v období přecházejícímu definitivnímu vítězství komunistů v únoru 1948.

Vliv komunistů na obsahovou stránku médií můžeme dále rozdělit na zásahy přímé a nepřímé. Do nepřímých zásahů řadíme řízení obsahu pomocí rámcových nařízení, ideologických pouček a neformálního vytváření preferovaných či naopak nechtěných témat článků. Tento způsob řízení obsahu byl v menší míře aplikován již před vítězstvím komunistů, avšak plně byl využit až po Vítězném únoru a svého vrcholu dosahoval právě v období provedení měnové reformy. V té době se na ideologickém rámci ovlivňujícím tvorbu komunikátů podílel kromě vládních orgánů také tiskový odbor KSČ, o jehož vztahu k ministerským správcům tisku se v práci taktéž zmíníme. Přímý vliv centrálních orgánů na konkrétní tvorbu komunikátů ve sledovaném období nebyl ještě tak vyvinut, a proto jen krátce zmíníme pokusy o nastolení taxativního cenzurního mechanismu až do jeho konečného zavedení na konci roku 1953.

³Srovnej rozdělení s: GROMAN, M. Řízení československých médií v 50. letech 20. století. *Sborník Národního muzea v Praze, řada C – Literární historie*, 2008, roč. 53, č. 1-4, s. 59–60. Srovnej také s: KONČELÍK, J. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. s. 115–117.

Část zachycující personální regulaci médií pojednává o komunistickém vlivu prostřednictvím novinářských profesních svazů, bránících ve výkonu povolání striktně protikomunistickým novinářům a novinářům nedůsledně naplňujícím linii KSČ.

1.2.1 Vliv na hospodářskou a organizační stránku tištěných médií

Jak již bylo řečeno, spadají počátky komunistického vlivu v této oblasti před únor roku 1948 a byly spjaty převážně s činností komunisty ovládaného ministerstva informací. Komunistické politice ministerstva Václava Kopeckého nahrávala dobová situace přející socializujícím krokům, což se v mediální oblasti projevilo již na sklonku druhé světové války při konferenci zástupců tisku při Československé národní radě. Konference konstatovala, že veškeré noviny a časopisy jsou majetkem národa a jako takové nemohou být primárně předmětem podnikání. Proto, když ministerstvo nařídilo 18. května 1945 přeregistraci všech vycházejících titulů, odmítlo v souladu s výsledkem konference obnovit registraci titulům nenaplňujícím kritéria neziskovosti a společenské prospěšnosti. Reálně byla povolena činnost pouze periodikům vydávaným politickými stranami, úřady, veřejnoprávními institucemi a korporacemi celonárodního významu.⁴ Opatřením zanikly deníky nepovolených stran, jakou byla například strana agrární s deníky Venkov a Večer, zanikl také bulvární tisk, tisk německý a pronacistický.⁵

Květnová přeregistrace se ukázala jako velmi efektivní způsob regulace vydávaných titulů, a proto ministerstvo informací k podobnému kroku přistoupilo ještě vícekrát, nejčastěji z důvodu (ať již zástupného či skutečného) špatné hospodářské situace limitující využívání nedostatkového papíru, který musel být od 15. června ministerstvem periodikům přidělován.⁶

S pravomocí přerozdělovat papír mohl tiskový odbor ministerstva také stanovit závazný rozsah jednotlivých periodik na maximální 4 strany (při listopadové přeregistraci povolil deníkům třikrát týdně vydání o 6 stranách). V souladu s podmínkou nekomerčnosti novin také tiskový odbor ministerstva stanovoval maximální obsah reklamy (od půl do tří čtvrtin strany dle rozsahu periodika).⁷ Média tak byla napříště existenčně závislá na státních dotacích.⁸

Efektivita řízení velikosti nákladu přidělováním papíru však byla nedostatečná, protože ve vydavatelstvích se často nacházely zásoby papíru nehlášeného ministerstvu, které mohly být využívány na překračování povoleného limitu. Situace se nezlepšila ani oběžníkem ministerstva informací z 27. června ukládajícím Národním výborům podílet se na zajištění veškerého volného papíru.⁹

⁴BEDNAŘÍK, P. Český tisk v letech 1945-1948. In: *Rozvoj české společnosti v Evropské unii, III, Média*. Praha: Matfyzpres, 2004, s. 132.

⁵KONČELÍK, J. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. s. 115–116.

⁶BEDNAŘÍK, P. Český tisk v letech 1945-1948... s. 134.

⁷Tamtéž

⁸GROMAN, M. Řízení československých médií v 50. letech 20. století. *Sborník Národního muzea v Praze, řada C – Literární historie*, 2008, roč. 53, č. 1-4, s. 60.

⁹BEDNAŘÍK, P. Český tisk v letech 1945-1948... s. 134.

Neefektivitu přeregistrací v řešení logistických problémů však vyvažovala efektivita tohoto nástroje jako mocenského prostředku sloužícího jako výstraha listům vystupujícím s výhradami proti vládní politice. Nejvypjatější situace související s využitím přeregistrace proti nepohodlným periodikům nastala v případě lidoveckého časopisu *Obzory* v čele s šéfredaktorem Pavlem Tigridem.

Obzorům byla vytýkána medializace nepohodlných témat, jakými byly odsun Němců z pohraničí nebo poměry v československé armádě. Zvláštní nevoli komunistů způsobilo otištění dopisu bývalého letce RAF, ve kterém autor vytknul velení tehdejší armády opomíjení veteránů západní fronty při obsazování velitelských míst. Podle dopisu přednost před západními veterány dostávali i příslušníci bývalého protektorátního vládního vojska.¹⁰ Při další přeregistraci titulů v listopadu měl Kopecký možnost obnovit registraci neoblíbeného časopisu a po neúspěšném vyjednávání trvajícím celý listopad této možnosti využil. Redakce *Obzorů* však navzdory ministerskému zákazů činnosti rozpuštěna nebyla a dokonce pokračovala v novinářské činnosti. Toho Kopecký využil a pohrozil vystavením redaktorů trestnímu stíhání.¹¹

Situace eskalovala do roztržky KSČ s lidovci a národními socialisty, kteří v prosinci navrhli vypracovat jasnou cenzurní legislativu. Neochota komunistů přijmout navrhované řešení přinutila Kopeckého celou záležitost vyřešit smírem. Periodiku nakonec prodloužil registraci a spor uzavřel pouhým veřejným pokáráním titulu.¹² Ačkoliv ústup Kopeckého by mohl vypadat na první pohled jako prohra, vyostřená situace kolem *Obzorů* signalizovala ostatním médiím, jakým stylem bude Kopecký zasahovat proti odbojným periodikům.

1.2.2 Vliv na konkrétní obsahovou stránku médií – ideologická linie a preventivní cenzura

Z dnešního pohledu se zdá podivné, že prvními navrhovateli zavedení cenzury byly v poválečném období poslanci nekomunistických stran. Činili tak, aby zabránili svévolným zásahům komunistů proti nekomunistickým médiím a aby stejným opatřením omezili i tisk samotných komunistů. Zvláště kvůli posledně jmenovanému důvodu odmítli komunisté zřízení vládou spravovaného cenzurního orgánu a reálně se vrátili k této myšlence až mnohem později, když bylo panství KSČ nevyvratitelné.¹³

Odmítnut byl i opětovný návrh předsedy lidovců Jana Šrámka, který pověřil vypracováním možného mechanismu cenzury ministerstvo vnitra. Navzdory odmítnutí návrhu se však vnitro pod vedením komunisty Václava Noska myšlenky na zvýšení vlivu v médiích nevzdalo. V dubnu roku 1947 předložilo návrh, tentokrát alespoň na monitoring tisku prováděný okresními národními výbory, okresními ředitelstvími SNB či okresním státním zastupitelstvím, přičemž kontrolnímu úřadu by dodávalo instrukce právě ministerstvo vnitra.¹⁴ Ani tato myšlenka však neuspěla, zřejmě kvůli nemožnosti komunistických orgánů zajistit, aby podobně

¹⁰DRÁPALA, M. *Na ztracené vartě západu : antologie české nesocialistické publicistiky z let 1945-1948*. Praha: Prostor, 2000. s. 58.

¹¹BEDNAŘÍK, P. *Český tisk v letech 1945-1948...* s. 142.

¹²Tamtéž

¹³DRÁPALA, M. *Na ztracené vartě...* s. 49–51.

¹⁴BEDNAŘÍK, P. *Český tisk v letech 1945-1948...* s. 143.

decentralizované kontroly tisku nebylo využito v neprospěch komunistů. Tento výklad podporuje skutečnost, že monitoring tisku se s odlišným výsledkem začal znovu projednávat již na konci téhož roku.

Tentokrát návrh ministerstva vnitra podpořilo ministerstvo informací a po přepracování oběma ministerstvy se tzv. „přehlídka tisku“ stala realitou. Dozor nad tiskem byl svěřen centrálním orgánům, jmenovitě kontrolnímu odboru při tiskovém oddělení ministerstva informací. Odbor zahájil činnost 22. prosince 1947 a měl za úkol upozorňovat ministerstvo vnitra, především Státní bezpečnost, na stíhatelné prohřešky médií. Pod zvláštním dozorem měly být články týkající se dvouletého hospodářského plánu, ostatních slovanských národů, zásobovací situace, vnitřní a zahraniční politiky a také obrany státu.¹⁵

Únor 1948 však změnil politickou situaci. Odpadla otázka prohlubování cenzurních mechanismů ze sledování tisku k předběžné kontrole, protože nyní komunistickým zásahům nestáli v cestě příslušníci ostatních stran a hnutí. O tom, že komunisté v té době, alespoň v proklamativní rovině, neuznávali nutnost zavádět cenzuru, svědčí nová ústava z května roku 1948, která zaručovala svobodu tisku a v zásadě nedovolovala podrobovat tisk předběžné cenzuře.¹⁶

Únor 1948 sice přinesl komunistům zneschopnění opozice ostatních organizací Národní fronty, současně však přispěl ke vzniku opozice vnitrostranické, kdy proti vládní moci stála moc bujícího stranického aparátu, pregnantně popsaná otázkou uvozuující projev Klementa Gottwalda konaný 6. září 1951 na zasedání ÚV KSČ: „kde že se to vlastně vládne - u Prašné brány (sídlo ÚV KSČ, poznámka MG) nebo na Hradě?“¹⁷

V případě tisku splývala agenda ministerstva informací s agendou kulturního a propagačního oddělení KSČ, v jehož čele stál Gustav Bareš. Oddělení dodávalo redakcím závazné směrnice jak informovat o událostech a poskytovalo šéfredaktorům zpětnou vazbu a evaluaci činnosti.¹⁸

Podvojnost agendy však vyvolávala konflikty mezi oběma orgány, které na začátku padesátých let mezi sebou vedly mocenský boj o vymezení pravomocí.¹⁹ Mimořádně ilustrativní je případ z kulturní sféry, ve které došlo k přímému střetu kruhu kolem Gustava Bareše s podporovateli Václava Kopeckého v souvislosti s dobovou tvorbou Jaroslava Seiferta. Ta byla Barešovou skupinou odsouzena jako protisocialistická, avšak Kopecký ve snaze poškodit Bareše bránil Seiferta před likvidačním disciplinárním řízením svazu spisovatelů až do konce roku 1951, kdy došlo k omezení moci stranických orgánů. Během tohoto období, kdy Seifert měl zakázáno publikovat, se taktéž Kopecký pokusil dojednat básníkovi státní peněžní podporu.²⁰

¹⁵Tamtéž.

¹⁶Ústavní zákon č. 150/1948 Sb. Ústava Československé republiky. Paragraf 21.

¹⁷KNAPÍK, J. Verše v nemilosti. Ke vzniku a souvislostem kritika Jaroslava Seiferta v roce 1950. *Soudobé dějiny*, 1998, roč. 5, č. 1, s. 39–40.

¹⁸BEDNAŘÍK, P., CEBE, J. Vývoj médií v Československu od února 1948 do prosince 1950. *Sborník Národního muzea v Praze, řada C – Literární historie*, 2008, roč. 53, č. 1-4, s. 53.

¹⁹KNAPÍK, J. *V zajetí moci : kulturní politika, její systém a aktéři 1948-1956*. Praha: Libri, 2006. s. 87–89.

²⁰KNAPÍK, J. Verše v nemilosti... s. 37–43.

Oslabení stranických orgánů zavinil pád Slánského v září 1951, na který navazovala reorganizace aparátu.²¹ Po reorganizaci došlo k rozčlenění kulturní a propagandistické funkce starého oddělení, přičemž stranický tajemník Bareš stál v čele oddělení propagandy a agitace až do ledna následujícího roku, kdy byl odvolán ze všech stranických funkcí. Vedení propagačního a agitačního oddělení po něm převzal Václav David.²² Stranický aparát tak boj o moc prohrál a tím se vytvořil v mediální oblasti zvláštní způsob koexistence státních a stranických orgánů. Zatímco státní orgány držely faktickou rozhodovací moc, orgány strany přispívaly redakcím radami k dodržování politické linie a za prohřešky činily šéfredaktory periodik stranicky odpovědnými.²³

Na rozdíl od ministerstva se však podařilo tiskovému odboru Barešova oddělení přiblížit se cenzurním praktikám víc než ministerstvu, a to v roce 1951 zavedením institutu dohlížecích redaktorů, kteří předběžně kontrolovali práci svých spolupracovníků a poukazovali na domnělé chyby a politické provokace.²⁴

Vládní orgány získaly možnost preventivní cenzury až v roce 1953. Dle vládního nařízení číslo 17 z 22. dubna 1953 byl vypracován plán na vytvoření Hlavní správy tiskového dohledu, která měla být součástí ministerstva vnitra. Činnost úřad zahájil 3. srpna,²⁵ avšak de facto první denní zprávu o reálné činnosti podal až 5. listopadu roku 1953.²⁶

1.2.3 Vliv na personální stránku médií

Abychom výčet nátlakových pák používaných proti médiím ukončili, považujeme za vhodné zahrnout do práce také příklady méně formálního vlivu komunistů na možnost vykonávat novinářské povolání novinářům s nežádoucím politickým profilem. Tento vliv se mohl naplno projevit díky existenci novinářských svazů.

Svazy českých a slovenských novinářů byly konstituovány v roce 1947 zákonem č. 101, který ukládal povinné členství všem redaktorům a redakčním čekatelům.²⁷ Povinné členství v příslušném svazu bylo v předúnorovém období velmi významným mechanismem, umožňujícím zbavovat se nepohodlných novinářů. V rámci Svazu zasedaly téměř každý týden senáty tvořené zástupci tisku všech politických stran a projednávaly provinění novinářů.²⁸

Po únoru roku 48 však křehká rovnováha mizí, když senáty byly vystřídány tzv. Akčními výbory ovládanými čistě komunisty. Akční výbory již nepokryté perzekuovaly novináře nesouhlasící s komunistickou nadvládou či jinak nepohodlné redaktory. Mezi oběti Akčních výborů patřili i vynikající novináři, jakými byli například Ferdinand Peroutka nebo Pavel Tigrid. Pro praktickou část uvažujeme také za vhodné zmínit se o tom, že Akční výbory měly na svědomí propuštění šéfredaktora Ivana Herbena a redaktory Vladimíra Minaříka,

²¹KNAPÍK, J. *V zajetí moci...* s. 114–115.

²²Tamtéž. s. 131–139.

²³KAPLAN, K., TOMÁŠEK, D. *O cenzuře v Československu v letech 1945–1956: studie*. Praha: AV ČR, 1994. s.14.

²⁴Tamtéž.

²⁵Tamtéž. s. 153.

²⁶Tamtéž. s. 21.

²⁷Zákon č. 101/1947 Sb. O postavení redaktorů a o Svazech novinářů, Paragraf 9.

²⁸PILÁŘ, J. Patnáct let československého tisku. *Novinářský sborník*, 1960, roč. 5, č. 1, s. 9.

Otomara Zdenka, Vlastimila Lorence, Josefa Kučeru, Františka Klátila, Ivana Suka a Vladimíra Doležala z redakce Svobodného slova.²⁹

Čistky mezi novináři si vynutily doplnění redakčních stavů loajálními novináři nového typu. Ke kvalitě těchto novinářů Stanislav Budín poznamenává, že jejich jedinou kvalifikací často bylo pouhé studium Krátkého kursu dějin VKS(b) a Otázek leninismu.³⁰

Oba svazy, český i slovenský, byly sloučeny v jeden celek roku 1950 zákonem 184/1950 Sb., který posvěcoval nadvládu komunistů ve vedoucích orgánech svazu a formuloval nové poslání tisku, kterým bylo: „napomáhat budovatelskému úsilí československého lidu a jeho boji za mír a spolupracovat na jeho výchově k socialismu.“³¹ Zákon tak podmiňoval členství ve svazu politickou angažovaností novinářů, přičemž členství bylo povinné pro všechny novináře stejně jako dle starého zákona 101/1947 Sb. Mimo to zákon definoval odpovědnost šéfredaktora za obsah listu. Osoba šéfredaktora také musela dle zákona splňovat podmínky, které ministerstvo informací určovalo zvláštní vyhláškou,³² a tím de facto získalo ministerstvo moc rozhodovat o obsazení vedení redakce.

Shrnutí účinků komunistického vlivu na média

Do června roku 1953 byl již tisk pod jasným komunistickým vlivem, i když tento vliv nebyl přesně definován. Tento bezprávní stav vyhovoval komunistům uchopujícím moc, protože umožňoval zasahovat proti pozůstatkům opozice takřka bez omezení.

Na situaci nezměnila nic ani skutečnost, že při reorganizaci vlády v roce 1953 bylo v lednu zrušeno ministerstvo informací. Samotný Václav Kopecký se totiž jako náměstek předsedy vlády ujal takřka totožné agendy, kterou zastával jako ministr.³³ Svůj patronát nad mediální oblastí si zachoval i jako ministr kultury, kterým se stal 11. září téhož roku.³⁴

Protože nebylo přesně omezeno, kam až novinář může zajít při informování veřejnosti, byla v novinářské práci nutná opatrná autocenzura stejně jako nicneříkající frázovitost, kterou o několik let později popisuje v objevném, ale bohužel naprosto ojedinelém článku v nově vydávaném profesním periodiku *Novinářský sborník* Ladislav Mareda. Ten popisuje období let 1949 až 1954 jako dobu, „kdy náš tisk hluboko propadl po obsahové i formální stránce schematicismu a dogmatismu“³⁵, Budín k tomu dodává, že: „se v redakcích pěstovala všeobecná "obezlička", jak říkají Rusové systému univerzální anonymity, uniformity a neodpovědnosti.

²⁹KNAPÍK, J. Akční výbory na prahu nové doby. *Soudobé dějiny*, 2002, roč. 9, č. 3-4, s. 472–473.

³⁰BUDÍN, S. *Sedmá velmoc*. Praha: Československý novinář, 1966. s. 146.

³¹Zákon č. 184/1950 Sb. O vydávání časopisů a o Svazu československých novinářů. Paragraf 1.

³²Zákon č. 184/1950 Sb. O vydávání časopisů a o Svazu československých novinářů. Paragraf 7.

³³KNAPÍK, J. *V zajetí moci...* s. 289.

³⁴Tamtéž. s. 300.

³⁵MAREDA, L. K závažným problémům úvodníku. *Novinářský sborník*, 1956, roč. 1, č. 1, s. 6.

Byla to léta, kdy každý pokus o osobitý styl, o vlastní myšlenku a o vlastní projev byl odmítán jako důkaz buržoazního individualismu.³⁶

K schematismu a uniformitě pokračuje Mareda: „Východiskem tohoto schematu byla základní všeobecná these, na př., že "je nutno zvyšovat produktivitu práce, abychom mohli zvyšovat životní úroveň", načež se uvedlo několik kladných příkladů, kde už produktivitu práce úspěšně zvyšují. Potom následoval přechod "ale ne všude správně pochopili směrnice strany a vlády" a následovaly příklady záporné, kde je to ještě s produktivitou práce špatné. Načež ovšem následoval závěr, že "s tím se nelze smířovat."³⁷ I když se Mareda ve svém článku dotýká pouze problematiky úvodníků, do jisté míry charakterizuje jím uvedený příklad veškerou mediální produkci sledovaného období.

1.3 Historickoekonomický kontext

V následující části nejprve popíšeme aspekty vývoje poválečného hospodářství, se kterými se reforma v roce 1953 musela vypořádat, tedy s měnovou situací nastavenou reformou následující krátce po druhé světové válce a se stále fungujícím válečným přidělovým hospodářstvím. Jádrem historickoekonomické části pak bude věnováno samotné měnové reformě roku 1953, a to jak jejímu provedení a charakterizaci, tak i jejímu přijetí obyvatelstvem.

V dalším textu budeme pro označení popisovaného ekonomického opatření používat dnes obvyklejšího termínu měnová reforma, na rozdíl od soudobého tisku, kde převládalo označení reformy jako reformy peněžní, což lze ovšem považovat za synonymum. Taktéž pokud nebude výslovně v textu odděleno, budeme nazývat jako měnovou reformu komplex opatření z 30. května 1953 zahrnující kromě výměny peněz také zrušení přidělového systému a zavedení jednotných maloobchodních cen.

1.3.1 Měnová reforma 1945

Měnové reformě roku 1953 předcházela reforma týkající se s přímým dědictvím válečného období. Sestávala se ze dvou částí. První, přípravná fáze, měla za úkol odstranit z oběhu měny cizích států, druhá fáze měnu konečně sjednocovala a v porovnání s následující komunistickou reformou se rozpačitě pokoušela řešit i palčivý problém rozvráceného hospodářství, inflaci.

Na území poválečné ČSR v té době platilo dohromady šest měn a platidel – protektorátní koruny a koruny slovenské, německé říšské marky, maďarské pengö a polské zloté. Nakonec situaci komplikoval oběh prozatímních platidel exilové československé vlády vytištěných v Moskvě a využívaných od počátku roku 1945 československou a sovětskou armádou a československými úřady. Proto byly polské a moskevské peníze postupně měněny za válečné slovenské a české koruny. Říšské a maďarské peníze byly měněny do určité

³⁶BUDÍN, S. *Sedmá velmoc...* s. 146. Úprava uvozovek MG

³⁷MAREDA, L. *K závažným problémům...* s. 6. Úprava uvozovek MG.

částky a zbytek byl ukládán na vázané vklady, o kterých bude řeč níže. Mezi českými a slovenskými penězi byl stanoven kurz 1:1, avšak slovenské peníze neplatily v české části státu a naopak.³⁸

Rozdělení měny na peníze platné v české a slovenské části republiky bylo samozřejmě pouze dočasné, protože rozdělení vyvolávalo mnohé problémy. Navzdory paritě hodnot bývaly úředně stanovené ceny na Slovensku od 30 do 50 procent vyšší. Na moravsko-slovenské hranici byly proto do provedení druhé části reformy zřízeny celnice. Navíc na Slovensku přetrvávaly obavy z návratu do oběhu peněz odvezených vládou bývalého slovenského fašistického státu, které musely být řešeny kolkováním platné měny.³⁹

Hlavní fáze reformy proběhla až 1. listopadu 1945. České a slovenské peníze byly skládány na tzv. vázané účty, kam se již v předchozí fázi k budoucí směně skládaly měny německé a maďarské. Peníze se pak směnily poměrem 1:1, avšak z vkladů mohl každý vybrat maximálně 500 nových korun na osobu, čímž se mělo předejít působení válečné inflace způsobené direktivními zásahy německých úřadů. Podniky měly možnost vybrat částku potřebnou k zajištění produkce (provozní výdaje a mzdy) a výměna v plném rozsahu byla umožněna zastupitelstvím cizích států a spojeneckým armádám.⁴⁰

Takto bylo uloženo na vázaných účtech 258 miliard korun a v oběhu bylo miliard 19 a to při úředním zvýšení cen.⁴¹ Inflaci se však navzdory tomuto drastickému řešení zažehnat nepodařilo, protože poválečný státní rozpočet byl až do roku 1948 deficitní a rozpočtovým potřebám byla podřízena emisní politika Národní banky. Vliv měl také neúspěch exportu československé produkce, socializační tendence v ekonomice a příliš liberální uvolňování z vázaných vkladů.⁴²

Dle slov tehdejšího ministra financí Jaromíra Dolanského totiž byl kromě ekonomických aspektů při uvolňování vkladů zohledňován také aspekt sociální,⁴³ což znamenalo, že lidé mohli z vkladů vybírat určitou částku při příležitostech jakými byly svatby, narození dítěte apod. Později však bylo možné z vázaných vkladů hradit i poválečné majetkové dávky a dávky z válečného přírůstku majetku, ceny zakoupených konfiskátů a dokonce i mohla být vázaná částka využita na zaplacení přímých daní za konec roku 1945 a celý rok 1946. Do července roku 1947, kdy došlo k zřízení Likvidačního fondu měnového, do kterého byly zbývající vklady převedeny, bylo vyplaceno 50,9 miliard korun.⁴⁴ Do dvou let od reformy tak došlo k nárůstu oběživa na více jak trojnásobek, kterýžto růst samozřejmě nemohl být pokryt příslušným zvýšením výroby.

1.3.2 Přídělový systém

Na rozdíl od situace po první světové válce bylo zásobování obyvatelstva zajišťováno pomocí přídělového lístkového systému. Každý tak měl zajištěn příjem základních potravin a zboží za úředně stanovené nízké

³⁸VENCOVSKÝ, F. a kol. *Dějiny bankovníctví v českých zemích*. Praha: Bankovní institut, 1999. s. 392–393.

³⁹PRŮCHA, V. a kol. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992. 2. díl*. Brno: Doplněk, 2009. s. 111.

⁴⁰Tamtéž, s. 112.

⁴¹VENCOVSKÝ, F. *Vzestupy a propady československé koruny*. Praha: Oeconomica, 2003. s. 113.

⁴²VENCOVSKÝ, F. a kol. *Dějiny bankovníctví...* s. 394.

⁴³VENCOVSKÝ, F. *Vzestupy a propady...* s. 115.

⁴⁴PRŮCHA, V. a kol. *Hospodářské a sociální dějiny...* s. 236.

ceny. Regulaci cen prováděl Nejvyšší úřad cenový, jehož práci ve vytváření pevných cen znesnadňovala nestabilní měnová situace⁴⁵ popsaná výše.

Přídělové hospodářství ovšem mělo za následek bujení černého trhu, nabízejícího paralelně s oficiálním komodity bez regulace, ovšem za mnohem vyšší ceny. Rozmach černého trhu v letech 1947 a 1948 mělo řešit od počátku roku 1949 zavedení trhu dvojího, na kterém příjemci lístků mohli do určitého množství nakupovat za nízké přídělové ceny, zboží nad vyměřenou kvótu však museli již nakupovat za vyšší volné ceny. Existence dvojích cen však zapříčiňovala nestabilní tržní situaci, při které koruna měla vlastně dvojí hodnotu, jednu při směně za zboží vázané a druhou za zboží volné, což vedlo k dalším těžkostem při plánování cenové a mzdové politiky.⁴⁶

Zavedením dvojího trhu měla stoupnout hmotná zainteresovanost zaměstnanců a tedy i efektivita práce, protože nyní mohli vydělané peníze využít na zlepšení své životní úrovně. Nicméně vysoké rozpětí vázaných a volných cen nevedlo k požadovanému zlepšení. Pro příklad uveďme, že volná cena masa byla oproti vázané pětkrát vyšší, cena másla o něco více jak pětkrát vyšší a u cukru volná cena dosahovala dokonce devítinásobku. Kvůli vysokému cenovému rozpětí lidé netíhnuli k zvyšování spotřeby nad vymezené příděly, jak ilustruje skutečnost, že v roce 1951 činil prodej masa a masných výrobků za volné ceny 25 procent celkového prodaného objemu, másla 10 a cukru pouhých 7 procent.⁴⁷ Uspořené výdělků obyvatel se tak nevracely do ekonomiky a zhoršovaly celkovou monetární situaci.

Dvojí trh se mimo svou proklamovanou hospodářskou funkci stal také politickým nástrojem na znevýhodňování obyvatel stojících mimo socialistickou ekonomiku. Od zavedení dvojího trhu totiž měly nárok na pravidelné měsíční příděly potravin, oděvů a obuvi pouze osoby v zaměstnaneckém poměru a rolníci s pozemkovým výměrem do 15 ha odevzdávající předepsané osevní plány a plnicí dodávkové povinnosti. Nárok na lístky měli také rodinní příslušníci zmíněných zaměstnanců a maloročníků, dále pak studenti, důchodci a umělci. Zhruba pětina obyvatel však musela nakupovat pouze na volném trhu.⁴⁸

Takové řešení nemohlo být považováno za definitivní, protože se socialističtí plánovači nevyhnuli při řízení dvojího trhu různým přehmatům, například při uvolnění a zlevnění chleba a moučných výrobků v říjnu 1949 došlo k masivnímu výpadku v zásobování a k nedokonalé saturaci poptávky. Proto byl chléb od počátku roku 1951 znovu zahrnut do vázaného trhu. Na vině byla i skutečnost, že státem dotovaným pečivem byla mnohde vykrmována hospodářská zvířata.⁴⁹

Existence válečného přídělového hospodářství tedy nemohla trvat věčně. Představy z pounorových dob o samovolném přechodu od dvojího trhu k jednotnému postupným sbližování volných a vázaných cen se

⁴⁵PRŮCHA, V. a kol. *Hospodářské a sociální dějiny...* s. 279.

⁴⁶Tamtéž. s. 280.

⁴⁷JANČÍK, D. Cesta k měnové reformě roku 1953. Od maďarského modelu zavedení volného trhu k měnové reformě sovětského typu. *Královéhradecko. Historický sborník pro poučenou veřejnost*. 2007, č. 4, s. 252–254.

⁴⁸PRŮCHA, V. a kol. *Hospodářské a sociální dějiny...* s. 280.

⁴⁹Tamtéž. s. 282.

vzhledem k rozporuplným úspěchům první pětiletky ukázaly jako liché.⁵⁰ Pokud by však byl přidělový systém zrušen jednorázovým administrativním opatřením, muselo by se zohlednit varování odborníků, dříve nevyslyšené, že takový krok předpokládá redukci uspořené peněžních prostředků v rukou obyvatelstva nebo prudké zvýšení cen, které by ovšem postihlo především sociálně nejslabší, zatímco by vůbec nepostihlo zámožné jedince a spekulanty, kteří dosud disponovali značnými peněžními hotovostmi.⁵¹

Přitom ještě do roku 1952 nepadlo definitivní rozhodnutí, zda má být zrušení přidělového hospodářství provedeno současně s měnovou reformou, o čemž svědčí skutečnost, že přechod na volný trh zajišťovala skupina pracovníků podřízená stranickému vedení, zatímco skupina pracující na koncepci čistě měnové reformy přijímala příkazy z úzkého kruhu kolem prezidenta Gottwalda. O sjednocení obou změn a k politice šokové terapie československé měny a vnitřního obchodu nakonec vedl vliv sovětských ekonomických poradců, v jejichž čele stál J. I. Golev.⁵²

1.3.3 Měnová reforma 1953

1.3.3.1 Příprava a konečný charakter reformy

Přezkoumání kapacit tiskárny bankovek při státní bance zjistilo, že úkol takového rozsahu jako je vytisknutí celé základní série platidel přesahuje možnosti pražské tiskárny. Kvůli těmto obtížím a hlavně kvůli nutnému utajení akce došlo na konci roku 1952 k jednání se sovětskou vládou o zakázce na umělecké i technické vytvoření nových platidel. Bankovky se měly tisknout v Moskvě a mince razit v leningradské mincovně. Za peníze v nominální hodnotě dosahující skoro 7 miliard Kčs zaplatila československá vláda Všesvazovému sdružení pro vývoz a dovoz Exportles více jak 15 miliony rubly.⁵³

Převoz peněz ze SSSR obstarali příslušníci československé armády. 24. května v ukrajinském Mukačevu převzali od sovětské strany novou měnu a po převozu je uložili v 19 skladech nedotknutelných zásob. Neoznačené bedny byly považovány za nový druh armádní výzbroje ze SSSR.⁵⁴

Pohotovost byla vyhlášena od 28. května. Předběžné kroky k potlačení případného odporu proti usnesení učinil Sbor národní bezpečnosti a připravena byla také armáda, Lidové milice a stranické orgány. Pro utajení je příznačné, že bezpečnostním složkám bylo příkázáno se připravit na „zajištění zvláštní vládní akce“ bez předběžné konkretizace.⁵⁵

Navzdory utajení však na veřejnost zprávy o povaze této neurčené vládní akce pronikly, soudě dle nákupní horečky vypuknuvší v druhé polovině května. Na odbyt šly převážně trvanlivé potraviny, ale také drahé lu-

⁵⁰Tamtéž. s. 280.

⁵¹Tamtéž. s. 279–280

⁵²JANČÍK, D. Cesta k měnové reformě roku 1953... s. 261–262.

⁵³JIRÁSEK, Z. ŠŮLA, J. *Velká peněžní loupež v Československu 1953 aneb 50:1*. Praha: Svítání, 1992. s. 35–45.

⁵⁴BÍLEK, J. Československá armáda a měnová reforma v roce 1953. *Historie a vojenství*. 1995, č. 1, s. 67.

⁵⁵PERNES, J. *Krise komunistického režimu v Československu v 50. letech 20. století*. Brno: Centrum pro výzkum demokracie a kultury, 2008. s. 87–88.

xusní zboží jako rádia nebo motocykly.⁵⁶ Došlo k uzavření mnohých obchodů, které neměly co prodávat, protože velkosklady zastavily další distribuci zboží a 25. května byl dokonce ministerstvem vnitřního obchodu zakázán veškerý prodej volného zboží.⁵⁷

V předstihu byly spláceny spotřebitelské úvěry a od 20. května zaznamenala státní banka převahu vkladů peněz nad výběry,⁵⁸ což může značit prozrazení tak konkrétních informací o chystaném opatření, jakou byl výhodnější poměr přepočtu peněz na vkladních knížkách. Zřejmě na tento nárůst vkladů reagovaly úřady stanovením časové hranice pro výhodně přepočitatelné vklady (do 19. května), jak ještě bude řečeno.

Na existenci fám musela vláda reagovat. Zřejmě proto došlo k známému vystoupení prezidenta Zápotockého v Československém rozhlasu, při kterém prohlásil, že československá měna je pevná a žádná měnová reforma nebude, což nelze označit jinak než jako účelovou lež, protože o den později na schůzi Ústředního výboru prezident hovořil naprosto odlišně.

Členům ÚV, svolaným kvůli hodnocení okresních a krajských konferencí, představil teze reformy, které byly bez diskuze přijaty. Opatření dopoledne přijala vláda a odpoledne Národní shromáždění. Proto již od 17 hodin mohl o reformě informovat veřejnost rozhlas⁵⁹ a ráno nato také denní tisk.

Dle usnesení byla měněna jednotlivcům hotovost do 300 Kčs v poměru 5 korun starých ku 1 koruně nové a zbytek hotovosti v poměru 50:1. V případě, že peníze měnila osoba používající námezdnou práci, tedy zaměstnávají někoho jiného, byly jí všechny peníze vyměněny v poměru 50:1. Vklady ve Státní bance československé a ve státních spořitelnách byly ovšem měněny v mnohem výhodnějším poměru: hotovost do 5 000 korun v poměru 5:1, částky od 5 do 10 tisíc korun v poměru 6,25:1, od 10 do 20 tisíc korun 10:1, od 20 do 50 tisíc korun 25:1 a zbylá částka přesahující 50 tisíc korun byla směněna poměrem 30:1. Výjimku tvořily vklady provedené po 19. květnu, které byly měněny v poměru 50:1.⁶⁰

Zvláštní poměry pro výměnu byly stanoveny podnikům. Zatímco finanční prostředky hospodářských a rozpočtových organizací a JZD byly přepočteny poměrem 5:1, byly zbývajícím podnikům v soukromém vlastnictví tímto poměrem přepočítány pouze prostředky pokrývající měsíční výplaty zaměstnanců, zbytek byl přepočítán poměrem 50:1.⁶¹

Z naznačených poměrů lze jasně vysledovat, že komunisté zohledňovali třídní hledisko při reformě, která, jak ještě bude uvedeno v praktické části, proto byla prezentována jako poslední úder poúnorové buržoazii a jiným protisocialistickým elementům. Likvidace nesocialistické ekonomiky, tvořené soukromými živnostníky a drobnými zaměstnavateli, byla totiž posledním krokem v přechodu československé ekonomiky na sovětský stalinský systém řízení ekonomiky.

⁵⁶Tamtéž. s. 87.

⁵⁷JIRÁSEK, Z. ŠŮLA, J. *Velká peněžní loupež v Československu 1953 aneb 50:1*. Praha: Svítání, 1992. s. 50–56.

⁵⁸PETRÁŠ, J. Peněžní reforma 1953. *Sborník Srchivu Ministerstva vnitra*. 2005, č. 3, s. 147–148.

⁵⁹PERNES, J. *Krise komunistického režimu...* s. 88.

⁶⁰PRŮCHA, V. a kol. *Hospodářské a sociální dějiny...* s. 284–285.

⁶¹Tamtéž.

Obyvatelstvo dostalo za 38 058 milionů starých korun v hotovosti 1 437 milionů nových peněz. Stát tedy snížil hodnotu hotovosti obyvatelstva na jednu pětinu, počítáme-li, že by při pouhém přepočtu peněz a cen poměrem 5:1 musel vydat o něco více jak sedm a půl miliardy. V případě výhodněji přepočítávaných vkladů takto státu propadla skoro polovina prostředků na vkladních knížkách, když 31 339 milionů starých korun bylo přepočítáno na 3 549 milionů nových. Aby alespoň trochu stát vykompenzoval úbytek kupní síly obyvatel, byly zvýšeny mzdové sazby, důchody a přídavky na děti.⁶² Jak uvidíme v praktické části, tohoto faktu dokázala loajální média využít a použít přidružená opatření s pozitivním dopadem jako jeden z aspektů podporujících proreformní argumentaci.

Zboží prodávané před reformou pouze na volném trhu bylo zhodnoceno zhruba pětinou předcházející ceny, zatímco v případě komodit obchodovaných na dvojím trhu došlo k harmonizaci mezi pětinou ceny vázané a volné, přičemž cena základních potravin se blížila spíše pětinaše ceny vázané.⁶³

Opatření také zrušilo činnost Likvidačního fondu měnového, a tím udělalo tečku za předreformním zvyšováním inflace uvolňováním vkladů vázaných při reformě roku 1945, kterých k červnu 1953 stále zbývalo více jak 80 miliard ve starých penězích. Současně anulovalo veškerý vnitřní státní dluh, protože kromě zrušení závazků z tuzemských cenných papírů se rušily veškeré státní dluhopisy.⁶⁴

Toto opatření příliš obyvatelstvo nepostihlo, protože cenné papíry vydané před rokem 1945 byly již osmým rokem zadrženy na vázaných vkladech a poválečné státní cenné papíry měly v držení převážně peněžní a pojišťovací ústavy. V domácí úschově se nemělo podle odhadů nacházet v dluhopisech a zástavních listech o moc více jak 100 milionů korun, což vzhledem ke ztrátám obyvatelstva činilo nepatrný zlomek. Státní bance československé se však vyčítalo, že ještě do posledního dne před reformou státní půjčky prodávala.⁶⁵

Vláda uzákonila také zlatý obsah koruny odpovídající 0,123426 g zlata. Dle zlatého obsahu odpovídalo 1,80 Kčs 1 rublu, se kterým byla koruna odteď kurzovně svázána namísto s dolarem, vůči kterému koruna revalvovala, protože místo 10 nových korun za 1 dolar byl dolar hodnocen pouze 7,20 Kčs.⁶⁶

Právě kvůli těmto opatřením týkající se parity měny bylo Československo vyloučeno z Mezinárodního měnového fondu a Světové banky, protože členství v těchto organizacích vyžadovalo podávání platných informací o hospodářské situaci a předjednání všech měnových úprav.⁶⁷ Mezinárodní měnový fond se o opatření oficiálně dozvěděl až 2. června 1953, telegramem ředitele státní banky Jaroslava Dočekala. Navzdory vyloučení ke dni 31.12.1954 se československá vláda považovala za řádného člena a až v květnu následujícího roku oficiálně oznámila dobrovolné vystoupení z obou organizací.⁶⁸

⁶²PRŮCHA, V. a kol. *Hospodářské a sociální dějiny...* s. 286.

⁶³PETRÁŠ, J. Peněžní reforma... s. 164–165.

⁶⁴PRŮCHA, V. a kol. *Hospodářské a sociální dějiny...* s. 535.

⁶⁵VENCOVSKÝ, F. a kol. *Dějiny bankovníctví...* s. 423.

⁶⁶PRŮCHA, V. a kol. *Hospodářské a sociální dějiny...* s. 535.

⁶⁷Tamtéž. s. 536.

⁶⁸VENCOVSKÝ, F. a kol. *Dějiny měnových teorií na českém území*. Praha: Oeconomica, 2005. s. 239.

1.3.3.2 Přijetí a důsledky reformy

Neděle 31. května, kdy se lidé postižení reformou teprve o pravých dopadech opatření teprve dozvídali, proběhla vcelku klidně. Lidé se pokoušeli utratit co nejvíce starých peněz, a proto byly zaplněny všechny podniky, které měly v neděli otevřeno, hostince, restaurace, bufety, cukrárny nebo stánky se čtivem. K projevům odporu prakticky nedocházelo, nepočítaje zadržení protireformních letáků v Piešťanech a v Děčíně nebo nápisy proti KSČ nalezené v okrese Toužim napsané na silnici.⁶⁹

Situace se změnila nástupem do zaměstnání o den později. Shromáždění na pracovištích dávala najevo nevoli ze znehodnocení úspor a často byly vyhlašovány demonstrativní stávky, kterých bylo napočítáno 130. V ojedinělých případech se pracující vydali do ulic a spojovali se s dalšími skupinami nespokojenců, až shromáždění dostala charakter spontánních demonstrací, jako tomu bylo ve Vimperku, Strakonících, Bohumíně, Orlové a Ostravě.⁷⁰

Největší vystoupení proti měnové reformě však zažila Plzeň. V hlavním a jednom pobočném závodě V. I. Lenina byla vyhlášena stávka a skoro tisícovka dělníků vyšla do ulic, kde se k nim přidávali další obyvatelé. Vzniklý dav shromážděný u sochy T. G. Masaryka blízko pobočky státní banky, u sídla krajského národního výboru a u budovy krajského soudu měl nakonec dosahovat minimálně deseti tisíc osob. Demonstrace proti provedenému vládnímu opatření brzy přerostla v manifestaci proti komunistickému režimu a z davu bylo slyšet výzvy k vypsání svobodných voleb.⁷¹

Proti takovému počtu osob nedokázaly zasáhnout místní orgány ani s pomocí vojenské posádky posílené o 80 mužů Pohraniční stráže. Do města se muselo stahovat vojsko z okolí a z Prahy byl Antonínem Novotným přislíben příjezd 500 příslušníků Lidových milicí. Nakonec proti demonstraci muselo v Plzni zasáhnout na 2 300 příslušníků vojenských a polovojenských jednotek. Do večera byla situace v Plzni uklidněna a dokonce se krajskému orgánu KSČ podařilo po 18. hodině zorganizovat protidemonstraci čítající pět tisíc osob, která svrhla sochu T. G. Masaryka a nechala ji zničit právě v závodě V. I. Lenina, kde počáteční odpor vznikl.⁷²

Za vystoupení v Plzni bylo zatčeno 650 osob, z nichž během 14 procesů bylo v polovině července 331 osob odsouzeno. I mimo Plzeň se zatýkalo, nikoli však v takové míře. Na Ostravsku bylo zatčeno 84 lidí, v Praze 61 a ve Strakonících 18 osob. Pernes také uvádí, že komunistický režim trestal odpor i mimosoudní cestou, jakou bylo například propouštění ze zaměstnání, vystěhování z bytu nebo vyloučení z odborové organizace. V prohloubení represe však československé vládě zabránilo nesouhlasné stanovisko vedení KSSS, které se obávalo zesílení odporu proti komunistické moci, jako tomu bylo v sousedním NDR, kde musela v polovině června zasahovat sovětská armáda na pomoc civilním orgánům proti stotisícovým demonstracím v průmyslových městech.⁷³

⁶⁹BÍLEK, J. Československá armáda... s. 71.

⁷⁰PERNES, J. *Krise komunistického režimu...* s. 90–91.

⁷¹BÍLEK, J. Československá armáda... s. 76.

⁷²Tamtéž. s. 76–78.

⁷³PERNES, J. *Krise komunistického režimu...* s. 91–95.

Navzdory vzbuzené nevoli dotýkající se poměru výměny peněz se úspory obyvatelstva znatelně zvyšovaly v průběhu času, což mohlo sloužit jako podpora komunistické legitimizace opatření budoucími pozitivními dopady. Do konce roku 1953 došlo ke zvýšení hotovosti obíhající mezi obyvatelstvem z 1437 na 3839 milionů při mírném úbytku vkladů na knížkách z 3549 na 3377 milionů a současném zachování cenové hladiny. V roce 1955 jak hotovost, tak uspořené vklady čítaly každý 6,4 miliardy a peněz v rukou obyvatelstva přibývalo i v dalších letech.⁷⁴ To vše na rozdíl od poválečných let bez inflačních projevů, jak dokazuje skutečnost, že až do roku 1961 se při zvyšování mezd nemusely zvyšovat úřední ceny, které byly naopak každoročně v řádu několika procent snižovány.⁷⁵

Jednoznačným úspěchem byla ale reforma z pohledu socialistických ekonomů. Byly potlačeny zbytky tržní ekonomiky. Peníze se staly pasivním odrazem hmotných proporcí hospodářského plánu a nepodléhaly vlivu trhu peněz, deviz a kapitálu a ani obyvatelstvo nemělo možnost narušovat systém nějakými skrytými rezervami⁷⁶, jako tomu bylo při nákupní panice v roce 1952, kdy lidé na trh z obavy před znehodnocením měny utratili v krátkém období 15 miliard korun.⁷⁷

Po reformě byly administrativně nastaveny takřka rovnovážné ceny a způsobený krátkodobý pokles spotřeby byl vyvážen mnohými pozitivy. Nivelizace mezd se snížila, a to mělo vliv na hmotnou zainteresovanost a pracovní morálku. Černý trh bující v Československu od konce třicátých let byl omezen pouze na nesehnatelné zboží.⁷⁸

⁷⁴PRŮCHA, V. a kol. *Hospodářské a sociální dějiny...* s. 535–539.

⁷⁵VENCOVSKÝ, F. a kol. *Dějiny bankovníctví...* s. 397.

⁷⁶VENCOVSKÝ, F. a kol. *Dějiny měnových teorií...* s. 246–247.

⁷⁷JANČÍK, D. *Cesta k měnové reformě...* s. 253.

⁷⁸PRŮCHA, V. a kol. *Hospodářské a sociální dějiny...* s. 278–279.

2 Praktická část

V analýze mediální produkce se s pomocí Hrochovy historiskosrovnávací metody zaměříme na aspekty, které byly periodiky zdůrazňovány při popisu měnové reformy a jejích dopadů. Pomocí komparace zjistíme markantní shody v interpretaci události a díky tomu určíme interpretaci opatření preferovanou komunistickým režimem, a v případě zjištěných rozdílů tak zjistíme svébytný způsob uchopení tématu v případě Rudého práva z pozic komunistických, a v případě Svobodného slova z pozic národně socialistických zastupovaných Československou stranou socialistickou (dále ČSS).

V následující části představíme nejčastěji užitá témata a to buď ve své chronologické posloupnosti, či ve výjimečných případech ve svých nejtypičtějším podobách, v jakých byla témata zpracována. Nakonec v konečném rozboru určíme počet komunikátů, ve kterých bylo těchto tematických motivů užito. Ke kvantifikaci považujeme za nutné podotknout, že jako jednotlivé články budeme počítat i jednotlivé součásti textových komplexů skládajících se z hypertematického titulku, často bez přiřazeného textu, zaštiťujícího menší komunikáty s vlastním podtitulkem mezi sebou svisle či vodorovně graficky oddělené. Takto mělo ve zvyku zpracovávat téma na titulní straně Rudého práva a často tak úvodníkem a jedním textovým komplexem zaplnilo celou titulní stranu. Do kvantifikovaných článků budeme počítat i otištěné texty z cizích zdrojů jako byla ministerstva nebo ČTK, protože i tyto komunikáty pomáhaly utvářet realitu konstruovanou médii.

Ve člancích se zaměříme na opakující se motivy akcentované redakcí. Vzhledem k repetitivnosti obsahu periodik nebudeme uvádět příklady článků, ve kterých bylo použito již popsaných tematických motivů, avšak jejich celkovou četnost zohledníme při konečném rozboru, kde nám nejčastější motivy pomohou charakterizovat režimem preferovanou interpretaci události.

Při popisu vybraných článků někdy použijeme označení žurnalistického žánru (např. zpravodajská fotografie s popiskou)), podle terminologie vytyčené Jílkem.⁷⁹ Avšak budeme tak činit s jistou rezervovaností, protože musíme mít na paměti, že současné dělení žánrů rozlišovaných teorií žurnalistiky nelze aplikovat na mediální produkci 50. let jednak proto, že žánry mají tendenci se vyvíjet v čase, druhak proto, že dnešní teorie liberální žurnalistiky je postavená na objektivizujícím oddělení zpravodajství od publicistiky, tedy faktické deskripce od názorové interpretace události, což je hluboce historické rozdělení dané mimo jiné ekonomickou funkcí médií.⁸⁰

Naproti tomu žurnalistika marxistická slovy V. I. Lenina toto rozdělení považuje za „buržoazní objektivismus“ a neuznává existenci objektivního popisu událostí platící pro všechny společenské třídy, a proto považuje za úkol socialistické žurnalistiky interpretovat události z třídních hledisek,⁸¹ což mělo za následek propojování funkce zpravodajské s funkcí publicistickou v užším slova smyslu.⁸²

⁷⁹JÍLEK, V. *Lexikologie a stylistika nejen pro žurnalisty: studijní text pro distanční studium*. Olomouc: UPOL, 2005.

⁸⁰MCNAIR, B. *Sociologie žurnalistiky*. Praha: Portál, 2004. s. 70–72.

⁸¹Tamtéž. s. 73–74.

⁸²Terminologie opět dle JÍLEK, V. *Lexikologie a stylistika nejen pro žurnalisty...*

Analyzováno bylo šest vydání Svobodného slova (v pondělí vycházelo pouze v případě, že na pondělí připadlo významné výročí či svátek) a sedm čísel Rudého práva. Rudé právo vycházelo ve světovém a Svobodné slovo ve středoevropském formátu. Oba deníky mívaly ve všední dny 4 strany a v neděli vycházely zpravidla s 6 stranami a za zvýšenou cenu, avšak v neděli 31. 5. kvůli vyhlášení reformy překročilo Svobodné slovo povolený počet stran o dalších 8, aby kromě úředních sdělení mohlo přinést i vlastní obsah bez vztahu k reformě. Rudé právo vyšlo jako obvykle s 6 stranami.

2.1 Rudé právo

2.1.1 Neděle 31.5

Prvního dne po přijetí opatření přineslo Rudé právo 13 článků týkajících se reformy. Periodikum na titulní a druhé straně přetisklo usnesení vlády o provedení reformy a zrušení lístků. Kromě tohoto úředního dokumentu otisklo zákon 41/1953 Sb. o peněžní reformě, oficiální popis nových platidel textem i obrazem, směrnici ministerstva financí o provedení reformy a příkaz ministra vnitřního obchodu o nových cenách. Na poslední straně jsou pak převzaty z ČTK dva články s informacemi ohledně výměnných středisek a ceníku jízdného u ČSD a ČSAD. To vše s výjimkou úvodu usnesení vlády psáno úředním stylem bez pesvazivních tendencí. Úvod usnesení akcentoval poválečný ekonomický růst a úspěchy v sociální oblasti, které však znesnadňovaly pozůstatky fašistické okupace v podobě nestabilní měny, kterou ani buržoazní reforma v roce 1945 nezlíkvidovala. Dále text popisoval nutnost připravit předúnorovou buržoazii o zbytky tezaurovaných peněz, kterými by narušovala vnitřní obchod po uvolnění trhu. Proto vláda měla přikročit s uvolněním trhu k redukci oběživa a ke svázání měny „s nejstabilnější měnou světa – sovětským rublem.“⁸³

Tyto argumenty opakuje úvodník listu, jen ke kupní síle reakce narušující trh náhlým uvolňováním doma skrývaných peněz dodává, že „poslední takový nápor byl v uplynulých dvou týdnech, kdy tyto živly se snažily vykoupit, co se jenom dalo,“ narážející na nákupní horečku provázející zkazky o blížící se reformě. Výměnný poměr 50:1 pak má být likvidačním pro tyto protisocialistické elementy.⁸⁴

Úvodník dále vychvaluje vlastnosti nové pevné měny „se zlatým obsahem,“ což je evidentní dezinterpretace, protože měna měla pouze úředně určený obsah zlata, který ovšem byl arbitrárně nastaven a, jak jsme již řekli, byl také dosti nadhodnocen. (Viz výše kapitola 1.3.3.1)

Dále odlišuje československou měnovou reformu od reforem kapitalistických států, jejichž měnová opatření prý provázejí pokles reálných mezd a vzrůst nezaměstnanosti, což v reformě socialistické nepřichází v úvahu. Naopak úvodník informuje o zvýšení mezd a snížení cen oproti předchozímu volnému trhu. V tomto uvádí jako vzor reformu měny v Sovětském svazu roku 1947.⁸⁵

⁸³ *Usnesení vlády republiky Československé a Ústředního výboru Komunistické strany Československa ze dne 30. května 1953, 31.5.1953, Rudé právo, s. 1, 2.*

⁸⁴ *Peněžní reforma a zrušení lístků – cesta k dalšímu rozvoji našeho hospodářství, 31.5.1953, Rudé právo, s. 1, 2.*

⁸⁵ *Peněžní reforma a zrušení lístků...*

Zrušením dvojího trhu se pak sjednotí hodnota měny a pracující budou pobídnuti k růstu výroby, protože od nynějška budou na výrobě hmotně zainteresováni. Nakonec autor úvodníku zdůrazňuje úlohu komunistů jako propagátorů a kontrolorů provedení usnesení strany a vlády.⁸⁶

Na druhé straně přináší Rudé právo projev předsedy vlády Viliama Širokého k Národnímu shromáždění. Široký obohatil koncept znehodnocování měny třídními nepřáteli a reakcí, když označil jako původce slabé měny také „záškodnickou činnost“ Slánského a jeho společníků. Taktéž je Širokého projev ojedinělý, protože zmiňuje peněžní ztráty pracujících, avšak ve své podstatě považuje zásady výměny peněz za správné a spravedlivé.⁸⁷

Posledním článkem s persvazivní funkcí je výběr z rozpravy v Národním shromáždění, ve kterém jsou opakovány už jinde užité argumenty a motivy, avšak příslušnost řečníků ke stranám a organizacím Národní fronty má zjevně ve čtenáři vzbudit dojem jednomyslnosti usnesení a poukázat na všeobecné přijetí usnesení napříč společností, což bude patřit taktéž mezi časté motivy.⁸⁸

2.1.2 Pondělí 1.6.

V pondělí bylo na stranách Rudého práva otištěno 16 článků týkajících se reformy. 7 z nich tvořila úřední a technická sdělení bez jakéhokoli subjektivního vkladu redakce.

Od tohoto čísla se ustaluje schéma titulní strany tvořené úvodníkem a textovým komplexem týkajícím se tu více, tu méně koherentně některého aspektu reformy uvedeného v zaštitřovacím titulku komplexu. Pondělní textový komplex s názvem „Pracující měst i venkova jednotně schvalují provedení měnové reformy a zrušení lístkového systému“ zahrnoval sedm článků, z toho tři redakční a čtyři samostatné dopisy čtenářů. Redakční články v jednom případě uvádějí krátké souhlasné rezoluce a telegramy aktivů komunistické strany. Z dopisů došlých redakci jmenujme dopis Ivana Filipčince, jehož příspěvek jako jediný z deseti článků zmiňujících se o peněžních ztrátách obyvatel obsahuje konkrétní ukázkou ztráty peněz při přepočtu na novou měnu. Autor popisuje, že za 18 tisíc korun šetřených na knihovnu a rádio jeho šestičlenné rodině zbude 680 Kčs, což ovšem pisatel bagatelizuje poukazem na zvýšení mzdy a zároveň bere vinu za ztrátu na sebe, protože „je zapotřebí peníze uvádět do oběhu buď koupí zboží, neb jejich uložením na spořitelni knížku“ čehož autor dle svých slov neučinil.⁸⁹

Posledním článkem obsahující redakční stanovisko a zdůrazňujícím dosud nezmiňované aspekty reformy je analytický článek s názvem K úpravě mezd, platů, daní, pensí a rodinných přídavků, která zdůrazňuje aspekt zvýšení sociálních benefitů pracujících dovětkem následujícím po příkladu zvýšených přídavků na děti: „Je známo, že v kapitalistické republice nebyly dělníkům (...) vypláceny žádné rodinné přídávky. Nikoho neza-

⁸⁶Tamtéž

⁸⁷ *Projev předsedy vlády soudruha Viliama Širokého na schůzi Národního shromáždění dne 30. května 1953*, 31.5.1953, Rudé právo, s.2, 3.

⁸⁸ *Rozprava v Národním shromáždění k návrhu zákona o peněžní reformě*, 31.5.1953, Rudé právo, s. 6.

⁸⁹ *Nový podnět k zvyšování produktivity práce*, Filipčinec, Ivan, 1.6.1953, Rudé právo, s. 1.

jímalo, kolik dětí musel dělník živit,”⁹⁰ čímž předznamenává autor legitimizaci opatření správností socialistického zřízení, která bude dovedena do důsledků v následujícím čísle.

2.1.3 Úterý 2.6.

Úterní vydání obsahovalo 16 článků, z toho 5 článků úřední povahy.

Úvodník se tematicky odlišuje tím, že je v něm mezi faktory působícími „na nadměrný oběh peněz” uvedeno i „škůdcovství Slánského bandy”, stejně jako řekl v projevu přetištěném v nedělním vydání Viliam Široký. Což je za celý týden jedinou zmínkou redakce o Slánském, nepočítaje úvodník prvního dne reformy, evidentně také inspirovaný projevem Širokého. Úterní úvodník se odlišuje rovněž důrazem na další úkoly hospodářství, které budou následovat po reformě.⁹¹ Poukazuje na důležitost efektivitu a úspornosti práce, jejíž rozvoj svazuje s provedením reformy, avšak nekonkretizuje, jak k takové úspoře materiálu má dojít, nepočítaje taktéž úvodníkem zmíněné ukončení přehnaného rovnostářství v odměňování, které díky hmotné zainteresovanosti pracovníka mohlo mít vliv na efektivitu jeho práce. Poprvé se v úvodníku objevuje aspekt apelu na příjemce, aby nyní po reformě pomohl budovat socialistické hospodářství a tím dopomohl k zvýšení společenské životní úrovně.⁹²

Zvláštní druh argumentace předznamenávají slova seniorky Růženy Manové tlumočená v článku Naučíme se s penězi lépe hospodařit: „Já si myslím, že naše strana a vláda neudělají nic, co by nebylo dobré pro pracujícího člověka. Jsem proto pevně přesvědčena, že i peněžní reforma je pro nás dobrá.“⁹³ Reforma je legitimizována předpokládanou legitimitou samotného socialistického zřízení, bez jakýchkoliv dalších věcných argumentů. Tento poměrně častý (viz. Příloha 1, motiv důvěry ke straně) způsob argumentace je zřejmě důvodem, proč jsou v příspěvcích vyzdvihujících prospěšnost reformy zmíněny i na první pohled nesouvisející reminiscence na poměry v první republice nebo v kapitalistické cizině. Příkladem kromě absence sociálních benefitů ve zřízení první republiky zmíněné v analytickém článku minulého minulém čísle může být článek na stejné straně s názvem Získají do družstva další zemědělce, který nechává promluvit předsedu JZD o dřívějším výkupu potravin: „Stodvacetikilová prasata – to nikdo nechtěl. Řezníci říkali, že jsou moc tlustá. Mléko také žádný nechtěl. Ne, že by je nepotřeboval, ale peníze na ně nebyly.“⁹⁴ Postavením kapitalistického a socialistického zřízení do protikladu jako zřízení z podstaty špatného, respektive dobrého, má s největší pravděpodobností tento předpoklad samozřejmě poslušnosti projevované komunistické moci ještě posílit.

Třetí strana opět přináší analytický článek, tentokrát zaměřený na příjmy rolníků zvýšené díky novým výkupním cenám potravin a plodin. Analýza tak již mnohokrát použitou argumentaci o zlepšení životní úrovně

⁹⁰ *K úpravě mezd, platů, daní, pensí a rodinných přídatků*, 1.6.1953, Rudé právo, s. 3.

⁹¹ *K dalšímu rozmachu socialistického průmyslu*, 2.6.1953, Rudé právo, s. 1.

⁹² Tamtéž

⁹³ *Naučíme se s penězi lépe hospodařit*, RP, 2.6.1953, Rudé právo, s. 1.

⁹⁴ *Získají do družstva další zemědělce*, 2.6.1953, Rudé právo, s. 1.

aktualizuje o specifika venkovského prostředí, jemuž bude věnována taktéž podstatná část následujícího čísla.⁹⁵

2.1.4 Středa 3.6.

Středeční vydání obsahuje 17 článků (počítaje i samostatně stojící odstavec uvozující textový komplex), z toho 6 úředních zpráv, 5 bez explicitní persvazivní funkce a v případě zveřejněného ceníku ministerstva vnitřního obchodu je před samotným ceníkem uvedeno stanovisko redakce poukazující „o kolik bohatší je náš nový trh, na který přichází množství nových druhů zboží v různých jakostech.”⁹⁶

V úvodníku je popsána zemědělská problematika zasažená hospodářskou reformou. Kromě příjmové stránky reformy vykreslené již v minulém čísle je zde aktualizován i motiv reformy zasahující proti třídním nepřátelům, v tomto případě kulakům, kteří jsou kromě klasického využívání tezaurovaných peněz také obviňováni, že „své finanční zálohy používali k ovlivňování drobných a středních rolníků, nebo dokonce podporovali imperialistické agenty a vrahy.” Mimo dříve popsaného aspektu zvýšení produktivity práce hmotnou zainteresovaností rolníků redakce vyjadřuje názor, že reforma přinese další pobídku k upevňování a rozšiřování družstev,⁹⁷ čímž nepřímo poukazuje na zvýhodnění socialistického sektoru při přepočtu prostředků hospodářských organizací.

V článku Bude se nám lépe dařit se ve vykreslení ruchu v pražských obchodech poprvé objevuje legitimizace reformy dříve nedostupným sortimentem jako byly kakao, rýže, čokoláda či káva. Toto zboží měly obchody dostat „po několika dnech obchodní inventury.”⁹⁸ Domníváme se, že zbytečně vágní výraz několik dnů je schválně užit, aby zahrnul nejen dny potřebné k přecenění zboží po reformě, během kterých obchody prodávaly pouze základní zboží,⁹⁹ ale i období zmíněné v teoretické části, kdy před reformou platil zákaz velkoskladům expedovat do maloobchodů další zboží, aby se zabránilo výkupům zboží za starou měnu. (Viz kapitola 1.3.3.1)

Taktéž je problematická tamtéž užitá proreformní argumentace zvýšením životní úrovně, vyjádřená přepočtem poreformní a dřívější volné ceny masa. Vzhledem k dříve uvedenému marginálnímu objemu masa prodaného za volné ceny totiž nelze považovat porovnání poreformních cen s cenami na volném trhu za směrodatné, avšak argumentace snížením cen patří taktéž mezi velmi časté motivy. Článek rovněž zajímavě pracuje s existencí front na výměnu peněz, když vkládá do úst jednomu z nakupujících odpověď druhému: „Važte si jich (front), matičko, fronty už nebudou (...) Teď přijdou ke slovu ti, co řádně pracují. Vydělají si a koupí bez front.”¹⁰⁰

⁹⁵ *Význam peněžní reformy a zavedení jediného trhu pro pracující rolnictvo*, 2.6.1953, Rudé právo, s. 3.

⁹⁶ *Některé další ceny potravin*, 3.6.1953, Rudé právo, s. 3.

⁹⁷ *Významný krok k dalšímu rozvoji našeho zemědělství*, 3.6.1953, Rudé právo, s. 1.

⁹⁸ *Bude se nám lépe dařit*, RP, 3.6.1953, Rudé právo, s. 1.

⁹⁹ JIRÁSEK, Z. ŠŮLA, J. *Velká peněžní loupež...* s. 107.

¹⁰⁰ *Bude se nám lépe dařit*, RP, 3.6.1953, Rudé právo, s. 1.

2.1.5 Čtvrtek 4. 6.

Ve čtvrtečním čísle se nalézají 11 článků týkajících se měnové reformy. Úřední sdělení najdeme v tomto čísle jedno – další ceník MVO, opět s komentářem redakce poukazujícím na snížení cen.¹⁰¹

Úvodník se tematicky odlišuje oproti ostatním minimálně, pouze více akcentuje motiv poražené buržoazie, který rozšiřuje, když odsuzuje i nespokojence jako ty „kdo přes stromy nevidí les, kdo sedá reakci na lep a třeba pro otázku vlastních úspor, které držel doma v punčoše, se ocitá na stejné linii s buržoazií a fakticky ji pomáhá.“ Útočný tón je zachován při pranýřování absentérů, jejichž pracovní pasivitu má reforma zrušením přidělu taktéž ukončit, protože „Lístky byly vlastně jakousi základní mzdou. (...) Lístky dostával každý bulač stejně jako vynikající úderník a lístky k životu stačily.“ Tento výklad je zároveň nejostřejším odsouzením rovnostářství lístkového systému.¹⁰² V jiných textech bylo dosud hodnocení přidělu podstatně méně příkré a vždy následuje za vylíčením negativ systému taktéž douška o jeho prospěšnosti v poválečných letech.

Další články lze užitými motivy a tématy považovat za standardní. Opět se opakují motivy vyjadřování souhlasu s reformou a stvrzování souhlasu budovatelskými závazky, či poukazování na zvýšení životní úrovně. Oproti předešlým se však Rudé právo reformě věnuje i obrazovým materiálem. V dolní části titulní strany je otištěn cyklus tří fotografií z prodejen, jejichž popisek reflektuje bohatství sortimentu a nízké ceny.¹⁰³ Na druhé straně zase najdeme karikaturu akcentující téma poražené reakce znázorněním třídního nepřítele sráženého z pytlů s penězi obrovskou pěstí.¹⁰⁴

2.1.6 Pátek 5. 6.

Páteční vydání otisklo 13 článků vztahujících se k tématu měnové reformy, z toho jeden text úředního charakteru o účtování elektřiny a plynu v nové měně, který list převzal od ČTK.¹⁰⁵

Stejně jako v úvodníku předchozího čísla je obvyklý aspekt reformy zbavující prostředků buržoazii silnější než obvykle. Reforma je dokonce svou účinností boje proti reakci přirovnávána k Únoru 1948 a je opět poukázáno na existenci nesouhlasu projevovaného pracujícími, přičemž čtenář není nechán na pochybách, komu takoví nespokojenci ve skutečnosti slouží: „A to je třeba dobře vidět, že za zády takových jednotlivců se často skrývá právě ten, který za předmnichovské republiky dřel dělníky a rolníky bez nože a který i nyní sní o návratu těchto >zlatých časů< - bývalý fabrikant, velkoobchodník a kulak.“¹⁰⁶

Stejný motiv nespokojenců pomáhajících reakci nebo nespokojenců, ve kterých jsou nakonec odhaleni reakcionáři, je užit v článku Čilý ruch v obchodech, který jak název napovídá primárně popisuje odbyt zboží v pražském obchodním domě Bílá labuť. Politický motiv je však do článku vložen vykreslením stěžující si dvojice prvně na nedostatek zboží a poté na jeho cenu. Oba důvody stížností jsou však odmítnuty jak prodá-

¹⁰¹ *Další ceny průmyslového zboží*, 4.6.1953, Rudé právo, s. 3.

¹⁰² *K ještě rychlejšímu růstu socialistického hospodářství*, 4.6.1953, Rudé právo, s. 1, 2.

¹⁰³ *Ve středu se otevřely...* (cyklus fotografií), 4.6.1953, Rudé právo, s. 1.

¹⁰⁴ *Drtivý úder...* (karikatura), 4.6.1953, Rudé právo, s. 2.

¹⁰⁵ *Jak bude účtována cena za elektřinu a plyn*, ČTK, 5.6.1953, Rudé právo, s. 4.

¹⁰⁶ *Komunisté v čele*, 5.6.1953, Rudé právo, s. 1.

vačem, tak ostatními nakupujícími. Poté je vysvětleno, že nespokojenci na sebe ve frontě prozradili, o kolik desítek tisíc každý přišel při reformě, kteréžto peníze byly označeny jako: „Spekulantské, šmelinářské peníze, které spravedlivou reformou museli směnit.“¹⁰⁷

Považujeme za nutné podotknout, že na motiv potlačení buržoazie poukazuje na titulní straně s větším či menším důrazem všechny čtyři články komplexu s hypertematickým titulkem Lid zasadil ránu kapitalistickým živlům a spekulantům, což je ukáзка neobyčejné konzistence, v textových komplexech předchozích čísel nevídané.

Pokračuje i obrazová prezentace dopadů reformy, započatá v minulém čísle. Již zmíněný článek Čilý ruch v obchodech doplňuje zpravodajská fotografie nakupujících v Bílé labuti. Na titulní straně najdeme taktéž karikaturu třídního nepřítele, z kterého jsou vytřepávány peníze.¹⁰⁸ Na druhé straně stojí samostatná zpravodajská fotografie poukazující na zlevnění nábytku.¹⁰⁹

Grafika doprovází taktéž článek na třetí straně s názvem Jak od měnové reformy vzrostla v SSSR kupní síla rublu. Grafika znázorňuje posilování rublu tím, o kolik více si skoro šest let po měnové reformě mohl koupit sovětský občan za stejnou peněžní částku. V textu je spojena peněžní reforma s hospodářskými úspěchy Sovětského svazu, který je nám dle redaktora uzavírajícího článek „ukazatelem cesty a naší jasné perspektivy.“¹¹⁰ Motiv měnové reformy v SSSR se v náznamech objevoval již v dřívějších komunikátech, avšak v tomto článku byl poprvé použit jako základní téma.

2.1.7 Sobota 6. 6.

Poslední sledované číslo Rudého práva přineslo 19 článků týkajících se měnové reformy, z toho 3 články úřední povahy.

Úvodník a ostatní texty stále opakují zavedenou legitimizaci reformy všeobecným souhlasem pracujících, či úderem proti reakci. Ojedinelé je ovšem zařazení agenturního článku na titulní stranu. Agenturní článek krátce popisuje procházku prezidenta Antonína Zápotockého po Praze a jeho rozmluvu s Pražany, se kterými probíral reformní opatření, které se samozřejmě setkalo s všeobecným souhlasem.¹¹¹

Stejně jako v posledních dnech je více využíváno obrazového materiálu, v tomto případě dvou karikatur třídních nepřátel¹¹² a jedné informační grafiky rozvíjející na poslední straně podobný koncept vzorové měnové reformy v SSSR. Tentokrát je výsledná síla rublu konfrontována s poválečnou devalvací západních měn představovaných americkým dolarem, anglickou librou a francouzským frankem. Infografika znázorňuje

¹⁰⁷ *Čilý ruch v obchodech*, Lažanská, I., 5.6.1953, Rudé právo, s. 1.

¹⁰⁸ *Slyšte, lidé!* (karikatura a báseň), 5.6.1953, Rudé právo, s. 1.

¹⁰⁹ *Nábytek vystavený...* (zpravodajská fotografie), 5.6.1953, Rudé právo, s. 2.

¹¹⁰ *Jak od měnové reformy vzrostla v SSSR kupní síla rublu*, 5.6.1953, Rudé právo, s. 3.

¹¹¹ *Prezident republiky mezi pražskými pracujícími*, ČTK, 6.6.1953, Rudé právo, s. 1.

¹¹² *Před výkladem* (karikatura a báseň), 6.6.1953, Rudé právo, s. 1. a *Po měnové reformě* (karikatura), Vaca, K., 6.6.1953, Rudé právo, s. 2.

jaké množství základních potravin si mohl v jednotlivých zemích spotřebitel koupit za stejnou částku v roce 1947 a 1953. Redaktor poukazuje na fakt, že v SSSR si v roce 1953 občan koupil více zboží než v roce 1947, zatímco na západě si mohl koupit zboží méně, z čehož autor usuzuje úpadek životní úrovně občanů západních států.¹¹³

Tento argument je ovšem nesprávný, protože zatímco v SSSR udržující ekonomickými regulacemi ceny výrobků zhruba na stejné úrovni lze klást rovnítko mezi posílení měny a zvýšení životní úrovně, nelze stejné porovnání použít na liberální ekonomickou soustavu s plovoucí cenovou a mzdovou hladinou reflektující mimo jiné i inflaci.

Třetí strana přináší rozpracování již dříve užívaného motivu reformy zbavujících lidi různých drobných nevýhod lístkového systému, nepočítaje mzdovou nivelizaci a z toho vyplývající malou produktivitu práce. Zatímco předtím jsou zmiňovány takové nedostatky jako nedostatek oblíbeného jídla, zdržování provozu prodejen přidělovou agendou aj., jde dnešní článek ještě dále hodnocením předchozího systému referentem pro vnitřní obchod K. Šmidrkalem pracujícím na ÚNV v Praze. Ten vzpomíná, kolik práce musely vykonat úřady při zajišťování lístkového systému a nezapomíná ani na lidové soudy, které byly zdržovány vypořádáním se s spekulanty a sabotéry. Zmenšením objemu práce teď podle Šmidrkala mohly orgány lidové správy získat prostředky na ještě efektivnější pomoc občanům.¹¹⁴

2.2 Svobodné slovo

2.2.1 Neděle 31.5.

Obsah listu týkající se měnové reformy je velmi podobný Rudému právu. Svobodné slovo publikovalo ve stejném znění úřední materiály (usnesení vlády o provedení reformy, zákon 41/1953 Sb., popis platidel, směrnici ministerstva financí a ceník ministerstva vnitřního obchodu). Stejně znění jako v Rudém právu mají i zprávy o schválení reformy ÚV KSČ, vládou a Národním shromážděním a přepis projevu předsedy vlády o reformě, z čehož soudíme, že šlo o materiál dodaný příslušnými ministerstvy redakcím k otištění ve veřejném zájmu.

Dle našeho názoru se redakce Svobodného slova ocitla v takové nejistotě, jakým způsobem má opatření interpretovat, že se raději zbavila zodpovědnosti publikací základních materiálů z úředních zdrojů a absenci vlastního redakčního názoru vyvážila alespoň přetisknutím úvodníku Rudého práva na straně 8.¹¹⁵

Snaha neuhnout z vládní linie vydáním nekorektního vlastního článku však zavinila poměrně kuriózní situaci, že pravidelné rubriky Denní zprávy a Otázky dne budou v dalších dnech obsahovat minimálně jeden článek věnovaný reformě, avšak v den vydání usnesení se v těchto rubrikách objevila nikterak aktuální témata jako dojivost mléka nebo výpadky elektrické energie.

¹¹³ *Dvě linie*, 6.6.1953, Rudé právo, s. 4.

¹¹⁴ *Zbavili jsme se břemene*, Šmidrkal, K., 6.6.1953, Rudé právo, s. 2.

¹¹⁵ *Peněžní reforma a zrušení lístků – cesta k dalšímu rozvoji našeho hospodářství*, Rudé právo, 31.5.1953, Svobodné slovo, s. 8.

Musíme mít však na paměti, že Svobodné slovo se kvůli utajení nemohlo o reformě dozvědět s dostatečným předstihem, aby mohlo vytvořit vlastní obsah, na rozdíl od Rudého práva, zaujímajícího privilegované postavení média spravovaného přímo KSČ, a které si nemohlo dovolit nevyjádřit se k politice vlastní strany.

S výjimkou přepisu projevu předsedy ČSS Emanuela Šlechty tak v nedělním čísle Svobodného slova nenajdeme žádný vlastní materiál týkající se reformy. Šlechtův projev obsahoval ve zhuštěné podobě aspekty užití Viliamem Širokým: budovatelské úspěchy umožňující provedení reformy (upozorní také na budovatelské neúspěchy, které stejně jako Široký svedl na Slánského skupinu), odlišení opatření od předešlé reformy roku 1945 a vyzdvihnutí výhod socialistického kurzu hospodářství nad kapitalismem, zvýšení příjmů obyvatel, uvedl také vzor měnové reformy v SSSR a výhody svázání měny s rublem a samozřejmě připomenul aspekt poražené reakce,¹¹⁶ který ovšem ve Svobodném slovu nikdy nebyl tak frekventovaný jako v Rudém právu.

Šlechta se ovšem od výkladu podávaného Širokým odlišuje ve dvou aspektech. Označil nové ceny zboží nikoliv jako nižší, avšak správněji jako vybalancované mezi cenami na vázaném a na volném trhu. Dokonce na rozdíl od předsedy vlády označil peněžní ztráty obyvatelstva jako oběti, které nijak nebagatelizuje, ale legitimizuje je velmi emotivně: „Jsem přesvědčen, že každý, kdo miluje svou vlast, svoji práci, přinese pro socialistickou výstavbu rád tyto oběti, protože tím zabezpečuje pro sebe, svou rodinu, pro celý národ cestu (...) šťastného vývoje.”¹¹⁷

Svobodné slovo se sice v oblasti nových cen v následujících dnech drželo výkladu preferovaného komunisty a označovalo je jako nižší, avšak v oblasti peněžních ztrát obyvatelstva zaujalo mnohem smířlivější tón a popisovalo je jako nutné zlo vyvážené pozitivními dopady reformy.

V nedělním vydání publikovalo Svobodné slovo celkem 12 článků věnovaných opatření.

2.2.2 Úterý 2. 6.

V úterý Svobodné slovo publikovalo 14 článků, z toho 8 úředních textů, které v případě tří oznámení ministerstva vnitřního obchodu o prodeji za staré peníze, o nových cenách a o prodeji benzínu a nafty najdeme také v Rudém právu.

Redakce také stejně jako Rudé právo přinesla redigovanou verzi provolání Ústřední rady odborů k provedení opatření, avšak na rozdíl od Rudého práva vyškrtla redakce Svobodného slova z rezoluce aspekt boje proti třídnímu nepříteli a ponechala pouze provolání souhlasu a argumentaci prospěšnosti reformy ukončením nespravedlivého rovnostářství v mzdovém ohodnocení.¹¹⁸

¹¹⁶ Projev předsedy Čs. strany socialistické, ministra stavebního průmyslu prof. Dr. ing. Emanuela Šlechty, Svobodné slovo, 31.5.1953, s. 3.

¹¹⁷ Tamtéž

¹¹⁸ Provolání Ústřední rady odborů k usnesení vlády a ÚV komunistické strany, 2.6.1953, Svobodné slovo, s. 1.

V článku *Úcta ke koruně* pak poprvé najdeme motiv, používaný často redakcí Svobodného slova, a to aspekt úcty k hodnotě nových peněz a k hospodárnosti v osobní spotřebě: „Naučíme se vážit každého haléře, naučíme i naše děti úctě k penězům, jako plodu lidské práce. Naučíme se hospodařit.”¹¹⁹ Zatímco v tomto článku je úcta k penězům podepřena zhodnocením měny a obnovením funkce peněz díky zavedení jednotných cen, bude racionalizace tohoto motivu v následujících číslech kolísat, až v pátečním vydání je v článku *Vážme si nových peněz* dokonce tento motiv bude zpracován s lehce úsměvnou naivitou, když autor odsoudí přehýbání nových bankovek jako projev marnotratnosti a nehospodárnosti.¹²⁰

2.2.3 Středa 3. 6.

Reformy se ve středu týkalo 12 článků Svobodného slova, z čehož 3 byly spíše úřední povahy bez persvazivních tendencí.

Zahájení prodeje za novou měnu je listem reflektováno v článku *Výhled do nového života*, kde redakce užívá pro předreformní zákaz prodeje zboží velmi eufemistický výraz „týdenní klid” v obchodech, po kterém je konečně možné nakupovat za nové peníze.¹²¹

Téma reformy od tohoto dne začíná být zpracováno i obrazově. V případě samostatné zpravodajské fotky s titulkem *Radostnou prací k novým úspěchům* je zpracován aspekt reformy umožněné úspěšným budováním socialismu. Tento článek jako jediný ze zkoumaných zpracovává tento aspekt jako hlavní téma, když přináší fotografii tkadleny M. Volkové z podniku Silon v Plané a poukazuje, že i její pracovní výkon pomohl vytvořit předpoklady pro zrušení lístků.¹²²

Na třetí straně nalezneme část analytického článku uveřejněného v pondělním Rudém právu pod názvem *K úpravě mezd, platů, daní, pensí a rodinných přídatků*, který po částech na třetí straně bude vydávat Svobodné slovo. V dnešním vydání takřka ve stejném znění otiskne část zabývající se výdělků pracujících (s vlastním titulkem *Zvýšení mezd a platů*)¹²³ a ve čtvrtek uveřejní část o zvýšení přídatků na děti.¹²⁴ To vše bez odkazu na původní zdroj.

2.2.4 Čtvrtek 4. 6.

Čtvrteční číslo obsahovalo 14 článků věnovaných zkoumanému tématu, z toho 2 úřední povahy.

Článek *Usnesení předsednictva Čs. strany socialistické* obsahuje mnohokrát používané motivy všeobecného přijetí reformy či aspekt potlačené reakce, avšak je zajímavý tím, že informuje o společné souhlasné rezoluci aktivů ČSS z plzeňského kraje bez konkretizace, proč je v článku zmíněn pouze tento kraj.¹²⁵ S největší

¹¹⁹ *Úcta ke koruně*, 2.6.1953, Svobodné slovo, s. 3.

¹²⁰ *Vážme si nových peněz*, 5.6.1953, Svobodné slovo, s. 1

¹²¹ *Výhled do nového života*, 3.6.1953, Svobodné slovo, s. 1.

¹²² *Radostnou prací k novým úspěchům* (zpravodajská fotografie), 3.6.1953, Svobodné slovo, s. 1.

¹²³ *Zvýšení mezd a platů*, 3.6.1953, Svobodné slovo, s. 3.

¹²⁴ *Jak pamatujeme na rodiny s dětmi*, 4.6.1953, Svobodné slovo, s. 3.

¹²⁵ *Usnesení předsednictva Čs. Strany socialistické*, 4.6.1953, Svobodné slovo, s. 1.

pravděpodobností jde o úmysl reagovat na fámy podobné těm zachyceným úřady v Chebu, že v Plzni bylo kvůli nepokojům vyhlášeno stanné právo, či ty zachycené v okresech Stod a Stříbro, že plzeňská demonstrace byla rozeznána střelbou,¹²⁶ a zmínkou o Plzni nepřímou naznačit, že na fámách není nic pravdivého a situace ve městě je klidná.

Další motivy patří mezi obvykle používané a tak obsah čísla se nijak nevyvíká normám. Oproti ostatním číslům jen používá více zdrojů z vlastní vydavatelské strany – kromě zmíněného usnesení ČSS přetiskuje také souhlasný otevřený dopis předsednictva strany předsedovi vlády Viliamu Širokému¹²⁷ a příspěvek generálního tajemníka strany Miroslava Klingera.¹²⁸

Téma reformy je zpracováno také cyklem dvou fotografií s popisky akcentujícími velikost sortimentu a nízké ceny zboží.¹²⁹

Nakonec článek s názvem *Výhody rolníkům a spotřebitelům – rána spekulaci* je jedním z mála akcentujících na stránkách Svobodného slova specifické dopady reformy na zemědělce, čímž se list odlišuje od Rudého práva, kde od středy byla zemědělská problematika připomínána mnohem častěji.¹³⁰

2.2.5 Pátek 5. 6.

V pátečním vydání se nachází 15 článků, 4 z toho úřední povahy. Zatímco texty o fungování telefonních automatů, výplatě důchodů a placení elektřiny a plynu neobsahovaly žádný subjektivní dodatek redakce, úvod maloobchodního ceníku akcentoval další snížení cen a to stejnými slovy doprovázející totožný ceník ve čtvrtěním Rudém právu.¹³¹ Z toho usuzujeme, že byl článek byl buď převzat redakcí Svobodného slova z Rudého práva, a nebo úvod ceníku byl předem vypracován již ministerstvem vnitřního obchodu.

Z článků zdůrazňujících obvyklé aspekty reformy se vymyká příspěvek Josefa Kopernického s názvem *Dále rozvíjet výrobu*, který rozpracovává motiv zhospořádání výroby a zvýšení její efektivity, který byl v listu užit pouze v převzatých materiálech nedělního vydání. Na rozdíl od Rudého práva, ve kterém je aspekt reformy vynucující si zdokonalení a zhospořádání výroby užit bez jakéhokoliv odůvodnění a nabývá tak jisté frázovitosti, článek otištěný ve Svobodném slově se pokouší tento aspekt racionalizovat. Kopernický tvrdí, že reforma díky hmotné zainteresovanosti a obnovení hodnoty peněz přináší předpoklady pro vyšší zájem pracujících o budoucí snižování cen, které je ovšem podmíněno snížením ceny produkce a zvýšením výroby.¹³²

¹²⁶ JIRÁSEK, Z. ŠŮLA, J. *Velká peněžní loupež...* s. 105, 118.

¹²⁷ *Dopis předsedovi vlády Viliamu Širokému*, Klinger, M., Šlechta, E., 4.6.1953, Svobodné slovo, s. 1.

¹²⁸ *Pobídka ke zvyšování budovatelského úsilí*, Klinger, Miroslav, 4.6.1953, Svobodné slovo, s. 1.

¹²⁹ *Za staré peníze...* (cyklus zpravodajských fotografií), 4.6.1953, Svobodné slovo, s. 1.

¹³⁰ *Výhody rolníkům a spotřebitelům – rána spekulaci*, Pospíchalová, Anna, 4.6.1953, Svobodné slovo, s. 3.

¹³¹ *Další ceny průmyslového zboží*, 5.6.1953, Svobodné slovo, s. 3.

¹³² *Dále rozvíjet výrobu*, Kopernický, Josef, 5.6.1953, Svobodné slovo, s. 1

Užity jsou taktéž dva obrazové materiály, jedna fotografie s popiskem akcentujícím snížení cen¹³³ a grafické znázornění o kolik více si člověk mohl po reformě koupit za 200 korun než před reformou za 1000.¹³⁴

2.2.6 Sobota 6. 6.

Z 13 článků zabývajících se měnovou reformou v posledním sledovaném čísle Svobodného slova je pouze 1 článek úřední povahy.

Článek Sovětský rubl využívá jako hlavní motiv zkušenosti kujbyševského kováře A. Dokšina s reformou měny v SSSR a, i když redakce explicitně nespojuje článek s reformou v Československu, dokonce jej zařazuje do textového komplexu zahrnujícího různé zprávy ze Sovětského svazu, není pochyb díky předchozímu zdůrazňování úspěchů sovětské reformy, že článek je užít na podporu domácího měnového opatření, protože jinak článek jako takový neobsahuje žádný aktualizací moment. Článek zdůrazňuje vzestup mezd a snížení cen spolu se zdůrazňováním sociálních výhod socialistického hospodářství jako je například bezplatné zdravotnictví.¹³⁵

Mimo článků s obvyklými motivy však redakce Svobodného slova otiskla příspěvek B. Špálkové o problémech výkupu zboží za staré peníze, ve kterém poukazuje na zkušenosti některých pracovníků malobchodu, kterým se zákazníci pokoušeli platit vysoké částky ve starých kovových mincích nízké hodnoty a obhajovala pracovníce prodejny, které dokonce odmítly tyto drobné peníze od jedné zákaznice přijmout, protože „když tak dlouho poškozovala plynulý chod obchodu křečkováním drobných do punčochy, (tak jí prodavačky doporučily) aby si je (drobné peníze) šla vyměnit k těm vševědům, kteří ji poradili, že na tom při výměně výrazně vydělá.“¹³⁶ Článek naráží na některé předreformní fámy, podle kterých měly zůstat v oběhu drobné mince a ti, co si do nich promění své úspory, tak nebudou muset své peníze předkládat k výměně.¹³⁷

Užitý obrazový materiál zahrnuje samostatnou fotografii s popiskem zdůrazňujícím zvýšení nabídky potravin, které po reformě mohou pracující nabídnout svým dětem, znázorněným na fotografii.¹³⁸ Další fotografie s popiskem umístěná na titulní straně akcentuje snížení cen zboží.¹³⁹ Posledním obrazovým materiálem je grafické znázornění změny kupní síly po přepočtu cen,¹⁴⁰ podobné tomu užitému již v minulém čísle.

2.3 Rozbor četnosti akcentovaných aspektů

V prvním týdnu provedení měnové reformy bylo na stránkách Rudého práva zveřejněno 105 článků tematicky zaměřených na měnovou reformu nebo její důsledky, zatímco ve Svobodném slovu 80. Z tohoto počtu se 23krát v případě Rudého práva a 22krát v případě druhého periodika jednalo o texty čistě úřední, přetisknuté

¹³³ *Úřednice Ludmila Šeberová...* (zpravodajská fotografie), 5.6.1953, Svobodné slovo, s. 1.

¹³⁴ *Dříve, dnes* (samostatná infografika), 5.6.1953, Svobodné slovo, s. 1.

¹³⁵ *Sovětský rubl*, 6.6.1953, Svobodné slovo, s. 2.

¹³⁶ *Více disciplíny*, Špálková, B., 6.6.1953, Svobodné slovo, s. 3.

¹³⁷ JIRÁSEK, Z. ŠŮLA, J. *Velká peněžní loupež...* s. 46.

¹³⁸ *Naše děti...* (zpravodajská fotografie), 6.6.1953, Svobodné slovo, s. 1.

¹³⁹ *Dnes jsem si po dlouhé době...* (zpravodajská fotografie), 6.6.1953, Svobodné slovo, s. 1.

¹⁴⁰ *Dříve, dnes* (samostatná infografika), 6.6.1953, Svobodné slovo, s. 3.

zřejmě na příkaz příslušných úřadů, řešící technické záležitosti provedení reformy apod., bez přítomnosti persvazivní či jinak subjektivizující složky sdělení.

Z komunikátů obsahujících subjektivní stanovisko autora či redakce lze dle četnosti užití vyčíst, že obě periodika hodnotila opatření kladně, přičemž se obě zaměřovala na zdůraznění souhlasu, se kterým se setkala vyhlášení reformy (obsaženo v 24 textech RP, 20 textech SS), přičemž obě periodika jako hlavní argument pro provedení opatření viděla zvýšení hmotné zainteresovanosti pracujících na výkonu po zrušení přidělů (22 textů v RP, 11 v SS) a s tím související zvýšení produkce. Taktéž důvodem pro měnovou reformu bylo upevnění měny po válečném a poválečném znehodnocení (12 textů v RP a 13 v SS). Rudé právo navíc akcentovalo aspekt reformy jako úderu proti pozůstatkům buržoazie (v 38 případech), kdežto Svobodné slovo tento aspekt zdůrazňovalo mnohem méně (12 případů).

Mezi pozitivními stránkami opatření uváděla obě periodika snížení cen (po 22 textech v obou periodicích), přestože tento aspekt lze považovat za značně imaginární, a zvýšení mezd či jiných příjmů (18 textů v RP a 12 v SS)

Oba listy se nevyhnuly porovnávání hospodářské situace či samotné reformy s liberálními opatřeními a ekonomikami kapitalistických států (v RP 15krát a v SS 10krát), přičemž za nejčastější negativa kapitalistického zřízení byla uváděna nezaměstnanost dělníků a nedostatek odbytu zemědělské produkce. Z vyznění komunikátů šlo usoudit, že provedení měnové reformy je krokem, který má zajistit, aby se tyto negativní jevy v Československu neměly šanci projevit.

Mezi četností podružná témata zpracovaná oběma deníky patřilo svázání kurzu československé koruny s kurzem sovětského rublu. Taktéž obě periodika poukazovala na precedent úspěchu reformy měny v Sovětském svazu, kde nejčastěji udávala jako kladný příklad zlevňování výrobků, ke kterému sovětské cenové úřady od roku 1947 přistoupily již šestkrát. Četností podružným tématem také byly pro obě periodika ztráty obyvatel při výměně peněz nepříznivým poměrem a také došlo v interpretaci tohoto aspektu reformy asi k nejmarkantnější odchylce mezi oběma listy.

Mezi témata akcentovaná spíše Rudým právem patřila negativa rušeného dvojího trhu znehodnocujícího mzdy a zavádějícího přehnané rovnostářství, ve kterém se dařilo absentérům a neplničům plánu (12 textů), úspornost a efektivita výroby, kterou mělo opatření zajistit (10krát). Naopak tématem akcentovaným spíše Svobodným slovem bylo srovnání současné reformy s reformou z roku 1945, která byla hodnocena jako podporující poválečnou buržoazii (9krát).

Našli bychom i témata zpracovávaná čistě Rudým právem. Jako ústřední deník komunistické strany mělo zájem na zdůrazňování úlohy komunistů při propagaci nového opatření (7 krát). Navíc za povinnost loajálního dělníka považovalo absolutní věrnost komunistické straně a vládě, která v žádném případě nemohla připravit opatření narušující zájmy dělníků a rolníků (13 krát), a proto jakékoliv náznaky nevole vůči opatření byly odsuzovány jako podpora reakčních elementů.

Naproti tomu Svobodné slovo samo akcentovalo motiv úcty k novým penězům, které pracující naučí hospodárnosti, protože po zrušení lístků a zavedení jednotných cen budou mít svou přirozenou hodnotu a funkci (9 textů).

Četnosti užití dalších aspektů lze nalézt v Příloze 1.

Protože shodné znaky převažují nad rozdíly, můžeme říci, že všechny základní kladné znaky reformy se podařilo komunistům zprostředkovat veřejnosti i v tisku de iure vydávaném jinou politickou stranou. Navíc všechny nejčastěji zdůrazňované znaky v prvním týdnu od vyhlášení byly alespoň krátce zmíněny již v nedělním úvodníku Rudého práva, které tak spolu s komunistickou stranou dokázalo svoji funkci suverénního nastolovatele mediální agendy.

Závěr

Hlavním cílem této práce byla reflexe měnové reformy 1953 a souvisejících ekonomických opatření, tak jak je popsalo Rudé právo, ústřední deník KSČ, a Svobodné slovo jakožto ústřední deník ČSS. Z analýzy způsobu informování o události a argumentace její prospěšnosti jsme měli dle shodných znaků (motivů a aspektů zdůrazňovaných médii) zjistit komunistickým režimem preferovanou interpretaci opatření a interpretaci jejího přijetí obyvatelstvem. Naopak dle rozdílných znaků jsme měli určit svébytný způsob uchopení tématu z pozic KSČ a ČSS, bývalé Československé strany národně socialistické.

Zjistili jsme, že mezi nejčastější motivy a zdůrazňované aspekty ekonomického opatření patřilo souhlasné přijetí obyvatelstvem, leckdy doprovázené budovatelskými závazky, dále poukazování na budoucí pozitivní dopady opatření, jakými byly zvýšení produkce hmotnou zainteresovaností pracujících, snížení cen a zvýšení platů. Negativní dopady jako ztráta peněz přepočtem byly bagatelizovány u pracujících, avšak to nezabránilo redaktorům o dopadu opatření na peníze bývalých příslušníků buržoazie a spekulantů hovořit jako o likvidačním.

Oproti tomu rozdíly v interpretaci události byly minimální. Dle četnosti užití jednotlivých motivů však můžeme určit některé aspekty, které byly zdůrazňovány buď jedním či druhým periodikem. Tak například Svobodné slovo akcentovalo úctu k novým penězům či Rudé právo pracovalo s posláním členů komunistické strany jako agitátorů a propagátorů provedeného opatření.

Srovnáním poznatků z praktické a teoretické části jsme v případě historickoekonomického kontextu mohli poukázat na některé slabší části proreformní argumentace, například zdůrazňování pevnosti měny dané zlatým obsahem, který však byl arbitrárně nastaven, či na sofistikovanější části argumentace, jakou bylo vcelku oprávněné poukazování na zvýšení příjmů pracujících, což dokazuje schopnost regenerace úspor obyvatel, které se do roku 1955 zvýšily na více jak dvojnásobek poreformního stavu. Poznatky z části zabývající se vládním vlivem na média pak vysvětlily uniformitu argumentace nacházející se jak v komunistickém Rudém právu, tak formálně nekomunistickém Svobodném slovu.

Seznam zkratk

KSČ – Komunistická strana Československa

ÚV KSČ – Ústřední výbor Komunistické strany Československa

ČSS – Československá strana socialistická

MVO – ministerstvo vnitřního obchodu

RP – Rudé právo

SS – Svobodné slovo

Seznam použité literatury a pramenů

Literatura:

- BEDNAŘÍK, P. Český tisk v letech 1945-1948. In: *Rozvoj české společnosti v Evropské unii, III, Média*. Praha: Matfyzpres, 2004 s. 132–144. ISBN 80-86732-35-5.
- BEDNAŘÍK, P., CEBE, J. Vývoj médií v Československu od února 1948 do prosince 1950. *Sborník Národního muzea v Praze, řada C – Literární historie*, 2008, roč. 53, č. 1-4, s. 53–56. ISSN 0036-5351.
- BÍLEK, J. Československá armáda a měnová reforma v roce 1953. *Historie a vojenství*. 1995, č. 1, s. 66–91. ISSN 0018-2583.
- BUDÍN, S. *Sedmá velmoc*. Praha: Československý novinář, 1966. ISBN 16-243-66.
- DRÁPALA, M. *Na ztracené vartě západu : antologie české nesocialistické publicistiky z let 1945-1948*. Praha: Prostor, 2000. ISBN 80-7260-046-X.
- GROMAN, M. Řízení československých médií v 50. letech 20. století. *Sborník Národního muzea v Praze, řada C – Literární historie*, 2008, roč. 53, č. 1-4, s.57–63. ISSN 0036-5351.
- HROCH, M. *Úvod do studia dějepisu*. Praha: SPN, 1985. ISBN 14-383-85.
- JANČÍK, D. Cesta k měnové reformě roku 1953. Od maďarského modelu zavedení volného trhu k měnové reformě sovětského typu. *Královéhradecko. Historický sborník pro poučenou veřejnost*. 2007, č. 4, s. 249–268. ISSN 1214-5241.
- JIRÁSEK, Z. ŠŮLA, J. *Velká peněžní loupež v Československu 1953 aneb 50:1*. Praha: Svítání, 1992. ISBN 80-900238-9-4.
- JÍLEK, V. *Lexikologie a stylistika nejen pro žurnalisty: studijní text pro distanční studium*. Olomouc: UPOL, 2005. ISBN 80-244-1246-2.
- JÍLEK, V. *Žurnalistické texty jako výsledek působení jazykových a mimojazykových vlivů*. Olomouc: UPOL, 2009. ISBN 978-80-244-2218-3.
- KAPLAN, K., TOMÁŠEK, D. *O cenzuře v Československu v letech 1945-1956: studie*. Praha: AV ČR, 1994. ISBN 80-85270-38-2.
- KNAPÍK, J. Verše v nemilosti. Ke vzniku a souvislostem kritika Jaroslava Seiferta v roce 1950. *Soudobé dějiny*, 1998, roč. 5, č. 1, s. 25–46. ISSN 1210-7050.
- KNAPÍK, J. Akční výbory na prahu nové doby. *Soudobé dějiny*, 2002, roč. 9, č. 3-4, s. 455–475. ISSN 1210-7050.
- KNAPÍK, J. *V zajetí moci : kulturní politika, její systém a aktéři 1948-1956*. Praha: Libri, 2006. ISBN 80-7277-316-X.

KONČELÍK, J. a kol. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8.

MAREDA, L. K závažným problémům úvodníku. *Novinářský sborník*, 1956, roč. 1, č. 1, s. 6–22. ISSN 0.

MCNAIR, B. *Sociologie žurnalistiky*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-840-6.

PERNES, J. *Krize komunistického režimu v Československu v 50. letech 20. století*. Brno: Centrum pro výzkum demokracie a kultury, 2008. ISBN 978-80-7325-154-3.

PETRÁŠ, J. Peněžní reforma 1953. *Sborník archivu Ministerstva vnitra*. 2005, č. 3, s. 141–171. ISSN 1246-6790.

PILAŘ, J. Patnáct let československého tisku. *Novinářský sborník*, 1960, roč. 5, č. 1, s. 6–18. ISSN 0.

PRŮCHA, V. a kol. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992. 2. díl*. Brno: Doplněk, 2009. ISBN 978-80-7239-228-5.

VENCOVSKÝ, F. a kol. *Dějiny bankovníctví v českých zemích*. Praha: Bankovní institut, 1999. ISBN 80-7265-030-0.

VENCOVSKÝ, F. *Vzestupy a propady československé koruny*. Praha: Oeconomica, 2003. ISBN 80-245-0497-9.

VENCOVSKÝ, F. a kol. *Dějiny měnových teorií na českém území*. Praha: Oeconomica, 2005. ISBN 80-245-0992-X.

Prameny:

Ústavní zákon č. 150/1948 Sb. Ústava Československé republiky.

Zákon č. 101/1947 Sb. O postavení redaktorů a o Svazech novinářů.

Zákon č. 184/1950 Sb. O vydávání časopisů a o Svazu československých novinářů.

Příslušné vydání analyzovaných periodik

Bibliografie analyzovaných článků

Níže uvedená bibliografie analyzovaných článků zachovává časovou posloupnost a je uvedena v pořadí dle umístění, v jakém se na stranách nacházela od levého horního rohu po pravý dolní roh. V případě, že byl v periodiku uvedený podpis autora, je taktéž zaznamenán v podobě, v jaké se v listu nacházel, tedy v bibliografii najdeme příklady podpisů jak se zkráceným křestním jménem, tak i plným jménem. Naopak jsme nepovažovali za nutné zachovávat u autorů akademickou, vnitrostranickou nebo pracovní titulaturu.

Rudé právo

Neděle 31.5.

Zpráva o zasedání Ústředního výboru Komunistické strany Československa, 31.5.1953, Rudé právo, s 1.

Usnesení vlády republiky Československé a Ústředního výboru Komunistické strany Československa ze dne 30. května 1953, 31.5.1953, Rudé právo, s. 1, 2.

Zpráva o zasedání vlády, 31.5.1953, Rudé právo, s. 1.

Národní shromáždění projednalo a schválilo zákon o peněžní reformě, 31.5.1953, Rudé právo, s. 1.

Peněžní reforma a zrušení lístků – cesta k dalšímu rozvoji našeho hospodářství, 31.5.1953, Rudé právo, s. 1, 2.

Projev předsedy vlády soudruha Viliama Širokého na schůzi Národního shromáždění dne 30. května 1953, 31.5.1953, Rudé právo, s.2, 3.

Zákon ze dne 30. května 1953 O peněžní reformě, 31.5.1953, Rudé právo, s. 3.

Popis nových československých bankovek, státovek a mincí. 31.5.1953, Rudé právo, s. 3, 4.

Směrnice ministra financí ze dne 30. května 1953 O způsobu provedení peněžní reformy, 31.5.1953, Rudé právo, s. 5.

Příkaz ministra vnitřního obchodu o nových jediných státních maloobchodních cenách potravinářského a průmyslového zboží, 31.5.1953, Rudé právo, s. 6.

Rozprava v Národním shromáždění k návrhu zákona o peněžní reformě, 31.5.1953, Rudé právo, s. 6.

Úprava prodeje a prodejní doby od neděle 31. května do středy 3. června, ČTK, 31.5.1953, Rudé právo, s. 6.

Ceník jízdného ČSD a ČSAD, 31.5.1953, Rudé právo, s.6.

Pondělí 1.6.

Pevná základna k dalšímu růstu životní úrovně, 1.6.1953, Rudé právo, s. 1, 2.

Pracující měst i venkova jednotně schvalují provedení měnové reformy a zrušení lístkového systému, 1.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Máme před sebou jasnou cestu, Seidlová, R., 1.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Drtivý úder všem kapitalistickým živlům, Drda, F., 1.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Nedělní směny družstevníků, 1.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Bude se nám ještě lépe dělat a žít, 1.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Měnová reforma přispěje k zvýšení zemědělské výroby, Kubiček, J., 1.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Nový podnět k zvyšování produktivity práce, Filipčínek, Ivan, 1.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Nové maloobchodní ceny potravin, 1.6.1953, Rudé právo, s. 2.

Prodej zboží za staré peníze, 1.6.1953, Rudé právo, s. 2.

Výplata zvýšených důchodů, 1.6.1953, Rudé právo, s. 2.

K úpravě mezd, platů, daní, pensí a rodinných přídatků, 1.6.1953, Rudé právo, s. 3.

Úprava jízdného v pražské městské dopravě, 1.6.1953, Rudé právo, s. 4.

Výměnná střediska starých peněz ve Velké Praze, ČTK, 1.6.1953, Rudé právo, s. 4.

Prodej benzínu a nafty, 1.6.1953, Rudé právo, s. 4.

Upozornění!, 1.6.1953, Rudé právo, s. 4.

Úterý 2.6.

K dalšímu rozmachu socialistického průmyslu, 2.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Provolání Ústřední rady odborů k usnesení vlády a Ústředního výboru KSČ, 2.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Pracovat ještě lépe, 2.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Prohlášení Československé strany lidové, 2.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Rána kapitalistickým živlům a spekulantům, 2.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Nastoupili jsme novou cestu, Schmied, R., 2.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Ziskají do družstva další zemědělce, 2.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Naučíme se s penězi hospodařit, RP, 2.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Aby byly prodejny dobře zásobeny, 2.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Rychleji kupředu v budování socialistické vlasti, 2.6.1953, Rudé právo, s. 1

Jak se vypočte daň ze mzdy při provádění měnové reformy, 2.6.1953, Rudé právo, s. 2.

Význam peněžní reformy a zavedení jediného trhu pro pracující rolnictvo, 2.6.1953, Rudé právo, s. 3.

Společné stravování po zrušení lístků, 2.6.1953, Rudé právo, s. 3.

Zpráva pro vkladatele státních spořitelén, 2.6.1953, Rudé právo, s. 4.

Zásobování palivem, 2.6.1953, Rudé právo, s. 4.

Upozornění ministerstva financí, 2.6.1953, Rudé právo, s. 4.

Středa 3.6.

Významný krok k dalšímu rozvoji našeho zemědělství, 3.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Zvýšená kupní síla československé měny prostředkem dalšího růstu životní úrovně pracujících, 3.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Proti bulačům a lajdákům, 3.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Dopis Čs. Strany socialistické předsedovi vlády V. Širokému, ČTK, 3.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Na besedě s textiláky, 3.6.1953, Rudé právo, s. 1.

V domácnosti se bude lépe hospodařit, Hudrliková, M., 3.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Bude se nám lépe dařit, RP, 3.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Náš rozpočet, 3.6.1953, Šafránek, O., Rudé právo, s. 1.

Náš lid vyjadřuje souhlas s usnesením strany a vlády novými závazky, 3.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Peněžní reforma a dávky nemocenského pojištění, 3.6.1953, Rudé právo, s. 2.

Některé další ceny potravin, 3.6.1953, Rudé právo, s. 3.

K některým otázkám provádění peněžní reformy, RP, 3.6.1953, Rudé právo, s. 3.

Odměníme se straně a vládě z jejich péči, Vyhnálek, J., 3.6.1953, Rudé právo, s. 3.

Upozornění závodním kuchyním, 3.6.1953, Rudé právo, s. 4.

Zajištění výměny peněz osobám v nemocnicích a léčebných ústavech, 3.6.1953, Rudé právo, s. 4.

Zajištění výměny peněz osobám, které dlí dočasně mimo území ČSR, 3.6.1953, Rudé právo, s. 4.

Upozornění ministerstva financí cizincům, 3.6.1953, Rudé právo, s. 4.

Čtvrtek 4.6.

K ještě rychlejšímu růstu socialistického hospodářství, 4.6.1953, Rudé právo, s. 1, 2.

Budeme střežit provádění nových opatření, Sadovský, J., 4.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Usilovnou prací k dalšímu růstu našeho hospodářství, 4.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Ve prospěch pracujících, Valenta, V., 4.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Na besedě v koksově Trojice... 4.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Ještě více si vyhrneme rukávy, Skořepa, J., 4.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Vynikající pracovní výkony, 4.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Dodávky nad plán zvýší odměnu družstevníků, RP, 4.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Ve středu se otevřely... (cyklus fotografií), 4.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Drtivý úder... (karikatura), 4.6.1953, Rudé právo, s. 2.

Další ceny průmyslového zboží, 4.6.1953, Rudé právo, s. 3.

Pátek 5.6.

Komunisté v čele, 5.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Pracující lid na stráž nového rozmachu průmyslu a zemědělství, 5.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Slyšte, lidé! (karikatura a báseň), 5.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Peněžní reforma – rozhodný útok proti zbytkům buržoazie, Jendřejek, V., 5.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Oslabené pozice nepřátel lidu, Štursa, J., 5.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Čilý ruch v obchodech, Lažanská, I., 5.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Komunisté – aktivní bojovníci strany, Šajnerová, H., 5.6.1953, Rudé právo, s. 2.

Nábytek vystavený... (zpravodajská fotografie), 5.6.1953, Rudé právo, s. 2.

Náš nový rozpočet, Knotkovi, Václav a Emilie, 5.6.1953, Rudé právo, s. 2.

Jak od měnové reformy vzrostla v SSSR kupní síla rublu, 5.6.1953, Rudé právo, s. 3.

Kupní síla nové koruny, 5.6.1953, Rudé právo, s. 3.

Družstevníci se zavazují zvyšovat dodávky, 5.6.1953, Rudé právo, s. 3.

Jak bude účtována cena za elektřinu a plyn, ČTK, 5.6.1953, Rudé právo, s. 4.

Sobota 6.6.

Nový drtivý úder zbytkům buržoasie, 6.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Náš lid prosadí do všech důsledků nová opatření strany a vlády, 6.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Před výkladem (karikatura a báseň), 6.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Nebudou již okrádat pracující, 6.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Dobít reakci!, 6.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Strhli jsme masku kulakům a spekulantům, 6.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Nové rychlotavby v ocelárnách VŽKG, 6.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Urychlíme velkou stavbu na Lipně, Rys, F., 6.6.1953, Rudé právo, s. 1.

President republiky mezi pražskými pracujícími, ČTK, 6.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Znehodnocovali naši měnu, Klaus, J., 6.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Zemědělci zvyšují dodávky, RP, 6.6.1953, Rudé právo, s. 1.

Po měnové reformě (karikatura), Vaca, K., 6.6.1953, Rudé právo, s. 2.

Finanční hospodaření JZD po měnové reformě, 6.6.1953, Rudé právo, s. 2.

To jsou oni, 6.6.1953, Rudé právo, s. 2.

Zbavili jsme se břemene, Šmidrkal, K., 6.6.1953, Rudé právo, s. 2.

Jde to bez fronty, Jakoubek, J., 6.6.1953, Rudé právo, s. 2.

Další ceny potravin, 6.6.1953, Rudé právo, s. 4.

Dvě linie, 6.6.1953, Rudé právo, s. 4.

Od 1. července bude nájemné placeno měsíčně, ČTK, 6.6.1953, Rudé právo, s. 4.

Svobodné slovo

Neděle 31.5.

Zpráva o zasedání Ústředního výboru Komunistické strany Československa, 31.5.1953, Svobodné slovo, s. 1.

Zpráva o zasedání vlády, 31.5.1953, Svobodné slovo, s. 1.

Národní shromáždění projednalo a schválilo zákon o peněžní reformě, 31.5.1953, Svobodné slovo, s. 1.

Usnesení vlády republiky Československé a Ústředního výboru Komunistické strany Československa ze dne 30. května 1953, 31.5.1953, Svobodné slovo, s. 1, 2.

Projev předsedy vlády soudruha Viliama Širokého na schůzi Národního shromáždění dne 30. května 1953, 31.5.1953, Svobodné slovo, s.2, 3.

Projev předsedy Čs. strany socialistické, ministra stavebního průmyslu prof. Dr. ing. Emanuela Šlechty, Svobodné slovo, 31.5.1953, s 3. (Ponechána původní typografická úprava, pozn. MG)

Zákon ze dne 30. května 1953 O peněžní reformě, 31.5.1953, Svobodné slovo, s. 4.

Směrnice ministra financí ze dne 30. května 1953 O způsobu provedení peněžní reformy, 31.5.1953, Svobodné slovo, s. 4, 5.

Popis nových československých bankovek, státovek a mincí. 31.5.1953, Svobodné slovo, s. 5, 6, 7.

Příkaz ministra vnitřního obchodu o nových jediných státních maloobchodních cenách potravinářského a průmyslového zboží, 31.5.1953, Svobodné slovo, s. 8

Peněžní reforma a zrušení lístků – cesta k dalšímu rozvoji našeho hospodářství, Rudé právo, 31.5.1953, Svobodné slovo, s. 8.

Úprava prodeje a prodejní doby od neděle 31. května do středy 3. června, ČTK, 31.5.1953, Svobodné slovo, s. 10.

Úterý 2.6.

Cesta k dalšímu rozvoji, 2.6.1953, Svobodné slovo, s. 1.

Provolání Ústřední rady odborů k usnesení vlády a ÚV komunistické strany, 2.6.1953, Svobodné slovo, s. 1.

Prodej za staré peníze, 2.6.1953, Svobodné slovo, s. 3.

Předseda strany ministr stavebního průmyslu dr. E. Šlechta nakrajském aktivu strany v Plzni, 2.6.1953, Svobodné slovo, s. 3.

Úcta ke koruně, 2.6.1953, Svobodné slovo, s. 3.

Výplata důchodů, 2.6.1953, Svobodné slovo, s. 3.

Vyhláška o úpravě nákupů v maloobchodní síti, 2.6.1953, Svobodné slovo, s. 3.

Zpráva pro vkladatele státních spořitelén, 2.6.1953, Svobodné slovo, s. 3.

Nové maloobchodní ceny některých potravin, 2.6.1953, Svobodné slovo, s. 3.

Ceny jídel v závodních jídelnách, jeslích a mateřských školách, 2.6.1953, Svobodné slovo, s. 3.

Nová úprava výkupů zemědělských produktů, 2.6.1953, Svobodné slovo, s. 3.

Prodej benzínu a nafty, 2.6.1953, Svobodné slovo, s. 3.

Úprava jízdného v pražské městské dopravě, 2.6.1953, Svobodné slovo, s. 3.

Výměna peněz, 2.6.1953, Svobodné slovo, s. 3.

Středa 3.6.

Pro další rozvoj našeho hospodářství, 3.6.1953, Svobodné slovo, s. 1.

Naše koruna bude pevná jako nikdy 3.6.1953, Svobodné slovo, s. 1

Radostnou prací k novým úspěchům (zpravodajská fotografie), 3.6.1953, Svobodné slovo, s. 1.

Mámě pořádek v měně i zásobování, Rokyta, František, 3.6.1953, Svobodné slovo, s. 1.

Výhled do nového života, 3.6.1953, Svobodné slovo, s. 1.

Družstevníci se zavazují zvyšovat dodávky, 3.6.1953, Svobodné slovo, s. 1.

Za čtrnáct let jsme se s lístky nazlobili až dost, 3.6.1953, Svobodné slovo, s. 1.

Zvýšení mezd a platů, 3.6.1953, Svobodné slovo, s. 3.

Společné stravování po zrušení lístků, 3.6.1953, Svobodné slovo, s. 3.

Odpověď zemědělců, 3.6.1953, Svobodné slovo, s. 3.

Zásobování palivem, 3.6.1953, Svobodné slovo, s. 3.

Upozornění cizincům, 3.6.1953, Svobodné slovo, s. 3.

Čtvrtek 4.6.

Dobré podmínky pro naši další cestu vpřed, 4.6.1953, Svobodné slovo, s. 1.

Usnesení předsednictva Čs. Strany socialistické, 4.6.1953, Svobodné slovo, s. 1.

Poctivou prací ještě více zhodnotíme korunu, 4.6.1953, Svobodné slovo, s. 1.

Dříve a dnes, 4.6.1953, Svobodné slovo, s. 1.

Dopis předsedovi vlády Viliamu Širokému, Klinger, M., Šlechta, E., 4.6.1953, Svobodné slovo, s. 1.

Pobídka ke zvyšování budovatelského úsilí, Klinger, Miroslav, 4.6.1953, Svobodné slovo, s. 1.

Jak kdo bude pracovat, bude i vydělávat, 4.6.1953, Svobodné slovo, s. 1.

Zemědělství družstevníci budou více vyrábět, 4.6.1953, Svobodné slovo, s. 1.

Za staré peníze... (cyklus zpravodajských fotografií), 4.6.1953, Svobodné slovo, s. 1.

Jak pamatujeme na rodiny s dětmi, 4.6.1953, Svobodné slovo, s. 3.

Výhody rolníkům a spotřebitelům – rána spekulaci, Pospíchalová, Anna, 4.6.1953, Svobodné slovo, s. 3.

Některé další ceny potravin, 4.6.1953, Svobodné slovo, s. 3.

Co chybí?, 4.6.1953, Svobodné slovo, s. 1

Peněžní reforma a dávky nemocenského pojištění, 4.6.1953, Svobodné slovo, s. 3.

Pátek 5.6.

Čím více budeme pracovat, tím více bude zboží, tím pevnější bude naše měna, 5.6.1953, Svobodné slovo, s.1.

Kdo se chce mít dobře, musí poctivě pracovat, 5.6.1953, Svobodné slovo, s. 1.

Dříve, dnes (samostatná infografika), 5.6.1953, Svobodné slovo, s. 1.

Za spolupráce mistrů proti absenci, 5.6.1953, Svobodné slovo, s. 1.

Nakupujeme radostně a hospodárně, 5.6.1953, Svobodné slovo, s. 1.

Dále rozvíjet výrobu, Kopernický, Josef, 5.6.1953, Svobodné slovo, s. 1

Úřednice Ludmila Šeberová... (zpravodajská fotografie), 5.6.1953, Svobodné slovo, s. 1.

Vážme si nových peněz, 5.6.1953, Svobodné slovo, s. 1

Tak cítí a myslí pracující občan, 5.6.1953, Svobodné slovo, s. 1.

Zvýhodnění pracujících důchodců, 5.6.1953, Svobodné slovo, s. 3.

Další ceny průmyslového zboží, 5.6.1953, Svobodné slovo, s. 3.

Výpočet starého kuřáka, 5.6.1953, Svobodné slovo, s. 3.

Přepočítávání a úhrada plateb za elektřinu a plyn, 5.6.1953, Svobodné slovo, s. 3.

Důležité upozornění důchodcům, 5.6.1953, Svobodné slovo, s. 3.

Telefonní automaty na nové mince, 5.6.1953, Svobodné slovo, s. 3.

Sobota 6.6.

Poctivá práce ještě více upevní naši novou měnu, 6.6.1953, Svobodné slovo, s. 1.

Naše děti... (zpravodajská fotografie), 6.6.1953, Svobodné slovo, s. 1.

Projev ministra stavebního průmyslu prof. dr. E. Šlechty, 6.6.1953, Svobodné slovo, s. 1.

Peněžní reforma – rána spekulantům, 6.6.1953, Svobodné slovo, s. 1.

K prospěchu našich zemědělců, Vlasák, Antonín, 6.6.1953, Svobodné slovo, s. 1.

Dnes jsem si po dlouhé době... (zpravodajská fotografie), 6.6.1953, Svobodné slovo, s. 1.

Sovětský rubl, 6.6.1953, Svobodné slovo, s. 2.

Jak to bude s nájemným, 6.6.1953, Svobodné slovo, s. 3.

Dříve, dnes (samostatná infografika), 6.6.1953, Svobodné slovo, s. 3.

Lístků nikdo nelituje, 6.6.1953, Svobodné slovo, s. 3.

Ceny některých průmyslových výrobků, 6.6.1953, Svobodné slovo, s. 3.

Více discipliny, Špálková, B., 6.6.1953, Svobodné slovo, s. 3.

Učíme se hospodařit a spoříme, 6.6.1953, Svobodné slovo, s. 3.

Seznam příloh

Příloha 1. Tabulka četnosti témat

Přílohy

Příloha 1.

aspekt	Rudé právo	Svobodné slovo
Všeobecný souhlas	24	20
Neúspěch reformy 1945	5	9
Potlačená reakce	38	12
Svázání s rublem	7	8
Porovnání s kapitalistickým hospodářstvím	15	10
Nízké ceny	22	22
Vyšší příjmy	18	12
Vzor SSSR	7	9
Rovnostářství přidělového systému	12	7
Hmotná zainteresovanost	22	11
Úloha komunistů	7	1
Ztráta peněz	10	6
Úspornost a efektivita práce díky reformě	10	3
Důvěra ke straně a tedy i k její politice	13	1
Slavení reformy závazkem či prací	22	5
Pevná měna	12	13
Bohatství nového sortimentu	7	3
Úcta k novým penězům a hospodárnost s nimi	1	9

